

TENDENS: NYTT UPPDRAG FÖR SIS

Sociionomen

KVALIFICERAT SOCIALT ARBETE OCH PSYKOTERAPI

#5
2023

FORSKNING

Svårt för äldre
att välja utförare
i äldreomsorgen

TEMA

Hur ska samhället
bemöta ungas
narkotikabrott?

BYGGER TILLIT

Samhällsvägledarna Evin och Basems uppdrag:
Att motverka misstron mot socialtjänsten

Missä inte...

SOCIONOMEN I ALMEDALEN

I två panelsamtal de 28 juni diskuteras den
bristande tilliten till socialtjänsten och
psykisk ohälsa bland unga.

Hur ska tilliten till socialtjänsten öka?

Deltar gör :socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M), Jan Jönsson (L), oppositionsborgarråd i Stockholm, Åsa Furén-Thulin från Sveriges Kommuner och Regioner, Lina Blombergsson från Föreningen Sveriges socialchefer och Heike Erkers, förbundsordförande Akademikerförbundet SSR.
Kl. 14.30–15.15.

Hur ska elevhälsan möta den växande psykiska ohälsan bland unga?

Deltar gör: Kerstin Evelius från Sveriges Kommuner och Regioner, Matilda Berglund Calais, utredare från Attention, Ulla-Maija K Madison, kurator och styrelseledamot i Akademikerförbundet SSR, Cem Celepli Atci från företaget Allbry.
Kl. 15.30–16.00.

Vi ses i Visby!

Båda samtalen hålls i B-huset, Uppsala universitet, Huvudentré Cramérgatan 3, sal B25, B26 och B27. Medarrangör är tidningen Akademikern.

Glad sommar!

Sommaren är här! När de här raderna skrivs är det till tonerna av studenternas glädjevålande från lastbilsflaken som cirkulerar några kvarter bort, som crescendo på det allt firande som tycks ha pågått mer eller mindre hela våren. De är 18–19 år, myndiga och ska enligt lagen vara kapabla att klara sig själva. I verkligheten vet vi att de flesta av dem fortfarande behöver en hel del stöd på väg mot vuxenlivet. Goda råd, någon som kan guida i samhällets byråkratiska system eller att bara prata om livet med.

UNDER VÅRENS FIRANDE är det säkert en del som satt i sig annat än cava och bubbelvatten. I det här numrets tema om ungas narkotikabrott presenterar vi ny forskning som visar att användningen av droger bland unga i Sverige kan vara betydligt högre än vi tidigare trott. För dem som åker fast blir vägen ut i vuxenlivet obönhörligt svårare då en notering i belastningsregistret ställer till problem på många sätt. Så vad är egentligen den bästa responsen från samhället på ungas narkotikabrott? I dag får de med missbruksproblem som är under 18 år ofta någon form av vård, medan den som är

äldre oftast får söka hjälp på egen hand. Men när jag tänker på studenterna som står på flaken tänker jag också att de inte är särskilt stora. Ändå förväntas de här ungdomarna, som i de flesta fall är kända av samhället sedan tidigare av olika anledningar, ha ett stort mått av både självinsikt och förmåga att på egen hand ta tag i situationen. Är det verkligen ett rimligt krav att ställa?

Dessutom bjuder vi på intressant läsning om hur Uppsala försöker bemöta det bristande förtroendet för socialtjänsten och en spaning om vad som ska hända med Sis och uppdraget att ta hand om unga kriminella.

UNDER SOMMAREN tar vi på redaktionen en paus från våra utskick av nyhetsbrev men på socionomen.se bjuder vi på en hel del extra sommarläsning. Följ oss på LinkedIn och på Facebook så missar du ingenting!

Glad sommar!

Annika Sjöberg
Chefredaktör

Socionomen

Socionomen är den ledande oberoende tidskriften för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Anne Ralf Hållbus
Fredrik Rubin
Tim Andersson
Annika Sjöberg
Maria Zamore
Rebecca Bornlid Lesseur
Annette Wallqvist
Fredrik Söderlund

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG

Karin Boo

PRODUKTION

A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Ehsan Dadiar
ehsan@adsales.se
072 - 322 54 14
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

08 I KORTHET

Aktuellt: Nu startar ett nytt nätverk för första linjens socialtjänst.

12 SIS UPPDRAG SES ÖVER

Tendens: Regeringen vill införa ungdomsfängelser. Vad blir då Sis roll?

16 UNGAS NARKOTIKABROTT

Tema: Vissa unga får vård, andra böter när de döms för narkotikabrott. Men vad ger bäst effekt?

30 SAMTAL OM SEX

Verktyg: Metoden Sexit öppnar för frågor om sex, våld och droger.

Basem Al-Nabulsi och Evin Bider är samhällsvägledare i Uppsala.

FOTO: KARN BOO

Unga som fastnat i missbruk behöver mycket stöd för att kunna sluta, enligt fältarna i Älvsjö/Hägersten.

FOTO: SANNA LINDBERG

38 EVIN OCH BASEM BYGGER TILLIT

Mötet: I Uppsala ska samhällsvägledarna Evin och Basem skapa förtroende för socialtjänsten.

46 HÄRBÄRGE OCH EN BOK

Bildreportaget: Örebros bibliotekssocionom hjälper till med såväl Tranströmer som nattlogi.

53 KRÅNGLIGT ATT VÄLJA UTFÖRARE I ÄLDREMSORGEN

Forskning: Det behöver bli lättare att välja utförare i äldreomsorgen, enligt ny studie.

ALLTID I SOCIONOMEN

EXPERTFRÅGAN 12 C-UPPSATSTÄVLINGEN 34
DEBATT 58 SETT, LÄST, HÖRT 60 KRÖNIKA 63

Hemstaden

En plats för trygghet och omtanke

070-108 15 15

hemstadenab.se | info@hemstadenab.se

Skyddade boenden och stödboenden i Jönköping

ANNONS

UTBILDNING & KOMPETENSUTVECKLING FÖR INDIVIDER OCH ARBETSPLATSER

I mer än 20 år har Sverigehälsan bedrivit utbildning för yrkesverksamma som arbetar med människors välmående. Utöver våra längre utbildningsprogram erbjuder vi kortare utbildningar för dig som jobbar inom vård och omsorg, socialtjänst eller stöd och behandling. Vi genomför både öppna utbildningar och uppdragsutbildning på plats hos er. Vi gör skillnad – för er och för dem ni är till för!

KBT-UTBILDNING:

- ETTÅRIG KBT-UTBILDNING
- FAMILJEBEHANDLING MED KBT
- MISSBRUKSBEHANDLING MED KBT
- SPELMISSBRUKSBEHANDLING
- GRUNDUTBILDNING PSYKOTERAPI
- PARTERAPI MED KBT

SAMTAL & BEMÖTANDE:

- MOTIVERANDE SAMTAL (MI)
- METODSTÖDJARE MI
- LÅGAFFEKTIVT BEMÖTANDE
- HEDERSRELATERAT VÅLD
- KRIS OCH KRISSTÖD
- TRAUMA & PTSD

METODUTBILDNING:

- CRA OCH ACC
- ACRA
- PATRIARK V2
- MBSR
- GRUPPLEDARE I AFFEKTSKOLA

040-698 60 00 info@sverigehalsan.se www.sverigehalsan.se

SVERIGEHÄLSAN

I korthet

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FOTO: MARK HARRIS

Nytt nätverk för första linjens socialtjänst

ORGANISATION. Hur ska sociala insatser bli mer tillgängliga och erbjudas invånare i ett tidigt skede? Det är frågor som Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) vill närma sig ytterligare. Med anledning av det startar föreningen nu ett nytt nätverk för första linjens socialtjänst.

– Vi behöver kritiskt kunna granska oss själva

och våga vända och vrida på olika lösningar och alternativ gällande både organisering, innehåll och existens, omvärldsbevaka och ta inspiration från andra länder och varandra, säger Monica Persson, ordförande i FSS.

Nätverket är tänkt att inkludera kommuner i hela Sverige med start i augusti.

Stor satsning på ungas psykiska hälsa

PREVENTION. Organisationen Mind kommer efter sommaren påbörja ett projekt i syfte att förebygga psykisk ohälsa bland unga.

Via e-utbildningar, nytt skolmaterial och digitala spel vill man skapa motståndskraft genom att öka kunskapen om hur psyket fungerar. Projektet ska vara evidensbaserat och drivas tillsammans med forskare och unga själva.

– Vi vill lägga ett stort fokus på det preventiva arbetet och bygga projektets delar på den forskning som berör positiv psykologi, det vill säga under vilka förutsättningar som en individ bäst skulle kunna utvecklas, säger Karin Schulz, generalsekreterare på Mind.

216

I så många av landets 290 kommuner ökade andelen invånare i hushåll med låg ekonomisk standard mellan 2015 och 2021. Det visar ny statistik från SCB som publicerades i maj.

FLER NYHETER
FÖLJ FLÖDET PÅ
SOCIONOMEN.SE

KALENDARIUM

13/9

Nära vård utifrån socialtjänstens perspektiv

Digital konferens.

En hel dag om späckad med bland annat lärande exempel från LSS, socialpsykiatri och äldre.

skr.se

12-13/10

Skolfam- & familjehemskonferensen

Konferens. Hålls i Göteborg och vänder sig till alla inom familjehemsvården. Temat i år är Morgondagens familjehemsvård.

allmannabarnhuset.se

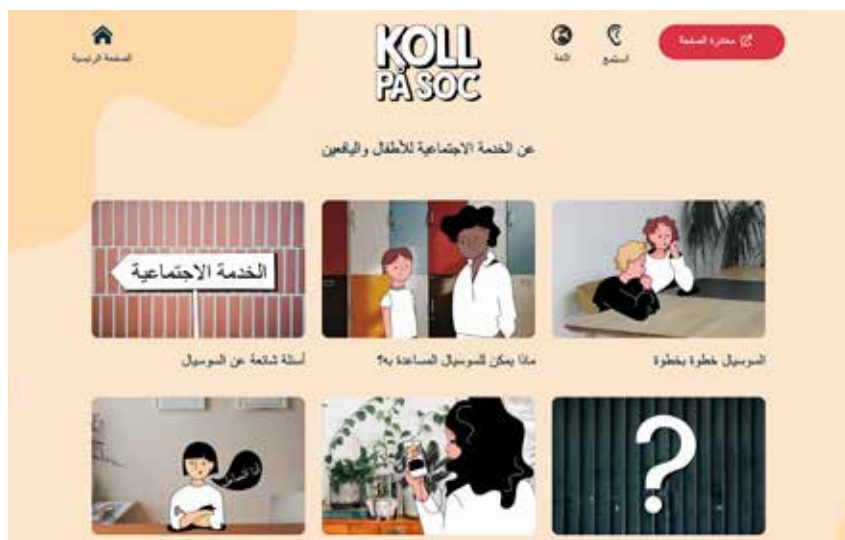
25-26/10

Med samlad kraft för livet

Konferens. Nationell konferens om suicidprevention för alla som arbetar med psykisk hälsa och suicidprevention, men även för politiker och organisationer.

Hålls i Östersund.
socialstyrelsen.se

C-uppsattävlingen fortsätter!
Intervjuer på s. 34.

Så motverkas desinformationen av Socialstyrelsen

TILLIT. Det krävs långsiktigt och gemensamt arbete för att utveckla och sprida tillitsskapande arbetssätt, det säger Olivia Wigzell, generaldirektör på Socialstyrelsen.

Från myndighetens sida har man genomfört flera olika satsningar som ska öka förtroendet för socialtjänsten. Bland annat så lanserade man i maj en ny webbsida. Det är en undersida

som man når via Socialstyrelsens huvudsajt. På sidan finns information om socialtjänsten på flera olika språk – engelska, arabiska och somaliska. Där finns övergripande information, frågor och svar, samt information som är särskilt anpassad för barn.

Utöver detta har man också satsat på att nå ut till barn och unga via sociala medier.

” När **Lena Andersson** konstaterar att det visst går att laga mättande mat oavsett plånbok och att det annars handlar om vanvård, är det inte bara djupt okunnigt. Det är också respektlöst. ”

Lina Stenberg i en kommentar i Arbetet på Lena Andersson krönika "Hungrar barnen är det föräldrarnas fel", som publicerades i Svenska Dagbladet i maj.

Regeringen vill stärka barnhälsovården

BARN S HÄLSA. Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att stärka barnhälsovårdens arbete. Detta ska enligt regeringen ske genom att öka kontaktytorna med familjer i områden med socioekonomiska utmaningar.

– Tidiga insatser för barnen gör skillnad för att främja en god hälsa, minska hälsoklyftorna i samhället på sikt och för att säkerställa att varje barn har de kunskaper de behöver i svenska språket för att kunna klara skolan, säger socialminister Jakob Forssmed (KD).

Mer konkret vill man få till utökade hembesöksprogram och uppföljningar av barns språkkunskaper. Man vill också utreda hur barnhälsovården ska meddela barnets hemkommun om bristande språkkunskaper i de fall där barnet inte är inskrivet i förskola.

FOTO: KRIMINALVÅRDEN

Nu utvärderas två år med ungdomsovervakning

KRIMINALVÅRD. I januari 2021 infördes en ny påföljd: ungdomsovervakning. Vad har den nya påföljden gett för effekter under de senaste två åren? Det har Kriminalvården nu utvärderat.

– Det har varit förmånligt att få anpassa arbetssätt och organisation i en ganska lugn takt. Vi har kunnat utbilda personal och vi har successivt fått mer erfarenhet, säger Maria Svantesson, nationell samordnare för ungdomsovervakning.

Hon har sammanställt arbetet i rapporten "Två år med ungdomsovervakning". Där skriver hon att cirka 2/3 av ungdomarna har skött sin verkställighet på ett godtagbart sätt och att samverkan med socialtjänsten har fungerat bra.

Hon lyfter samtidigt att påföljden fortfarande är rätt okänd och det för en del frivårdskontor går lång tid mellan verkställigheterna.

”Det här har varit hundra resor svårare”

Alexandra Pascalidou är just nu aktuell med boken ”Var är papporna?”, där förörternas frånvarande fäder och deras barn får berätta om sina liv. Arbetet beskriver hon som något av de svåraste hon gjort.

Det har gått fem år sedan Alexandra Pascalidou bok ”Mammorna” kom ut. I den berättar 20 mammor i några av Sveriges fattigaste områden om relationen till sina barn och om det ständigt närvarande våldet. Nu följer hon upp arbetet med ”Var är papporna?” där hon ger plats åt fadersperspektivet. Här präglas vittnesmålen av teman som föräldrafrånvaro, klass, manlighet, utanförskap och våld som går i arv.

– De är arbetarklassens och de fattiga förörternas fäder. Alla är, eller har varit frånvarande fäder, eller är själva barn till frånvarande fäder.

– Det är pappor som har förlorat sina barn i dödsskjutningar, pappor som är kriminella, som har suttit i fängelse, som missbrukar och misshandlar, som blivit ställföreträdande pappor till andras barn.

Pascalidou beskriver arbetet som betydligt svårare än arbetet med Mammorna. Ett 60-tal intervjuer

fick bantas ner till 30 separata fadersberättelser, och 1,5 miljoner tecken fick skalas ner till bokens slutgiltiga 500 000. Till det följde den kanske största utmaningen – att få papporna att öppna sig.

– Det fanns en självklarhet hos männen när det kom till våldet som de utövar, men de hade väldigt svårt att prata om våldet som de själva utsatts för, säger hon.

I boken lyfter också Alexandra Pascalidou hur viktigt det har varit för flera av papporna att ha dedikerade socialarbetare vid sin sida.

– Det finns socionomer och socialarbetare i boken som haft en avgörande betydelse för papporna och deras öden, säger hon.

– Det framgår tydligt i nästan varenda berättelse att socionomer är den viktigaste yrkesgruppen i samhället, i synnerhet för arbetarklassen och förortsfolket som saknar skyddsnet och resurser att vända sig till privata psykologer,

terapeuter och andra typer av stöd.

På frågan som du själv ställer i boktiteln, vad har du landat i för svar?

– Det finns inget enkelt svar. Det är allt från att papporna sitter på konditoriet i Rinkeby och på torg runt om i världen, medan mammorna ensamma fostrar barnen, till att papporna jobbar natt, kör taxi, sitter i fängelse.

Tommy Johansson

→ Alexandra Pascalidou

ÅLDER: 52 år

BOR: Stockholm

GÖR: Journalist och författare

AKTUELL: Med boken Var är papporna?

EXPERTFRÅGAN

Hur gör jag mig mindre sökbar på nätet?

FRÅGA: Människor är nyfikna och som socialsekreterare vill jag att mina klienter ska hitta så lite som möjligt om de söker på mitt namn på internet. Vad kan jag göra?

SVAR: I Sverige har vi otroligt många öppna register. Därifrån hämtas uppgifter som namn, adress och telefonnummer till katalogtjänster som hitta.se och eniro.se. För att inte bli hittad via dem så behöver du skaffa dig ett hemligt telefonnummer, vilket vem som helst kan göra.

Om du har postat blogginlägg eller på annat sätt publicerat dig på internet så finns du registrerad hos Google och andra sökmotorer. Vill du inte bli hittad när någon till exempel söker på ditt namn kan du ta hjälp av EU:s dataskyddsförordning GDPR och "rätten att bli bortglömd". Det innebär att du som EU-medborgare har rätt att bli avregistrerad och försvinna från sökmotorernas index. För att bli "bortglömd" behöver du

fylla i ett speciellt formulär hos Google. Du hittar det genom att söka på "right to be forgotten" på engelska. När formuläret skickats in och du verifierat vem du är, gör Google en bedömning, tittar på vilken information de har, vad som kan hittas vid en sökning på ditt namn och tar bort dessa länkar. Om du vill bli "bortglömd" av Bing och andra sökmotorer så behöver du gå igenom samma process där.

Om du är aktiv på sociala medier så bör du ha stängda profiler, både på Facebook, Instagram och andra kanaler. Ditt namn kanske alltid måste vara synligt, men inte bilder och annat som

Måns Jonasson
FOTO: PRIVAT

du har postat. Se också till att du inte kan bli kontaktad av vem som helst via sociala medier, utan att du först

har godkänt dem så att de tillhör vänlistan.

Ibland kan tidigare arbetsgivare ha kvar dina kontaktuppgifter och porträttbilder på företagets webbplats. Då kan du kontakta dem och be att de tar bort bilder på ditt ansikte eller ditt namn.

Men det är svårt att vara helt anonym på nätet, särskilt om du har

"Googla på dig själv i olika sökmotorer och se vad som dyker upp och kontakta sedan dessa sajter"

ett ovanligt namn som är lätt att googla fram. Tänk också på att du hela tiden lämnar nya spår efter dig när du är aktiv på nätet.

Det bästa är att jobba lite som förövaren gör. Googla på sig själv i olika sökmotorer och se vad som dyker upp och

sedan kontakta dessa sajter och se till att inläggen försvinner.

Det här är saker du kan göra själv. För att gå längre måste du ta hjälp av någon expert på området och det kostar pengar. Du kan även ansöka om skyddad identitet, om det handlar om grövre hot, men då behöver polisen vara inblandad.

Måns Jonasson, internetexpert, Internetstiftelsen

HAR DU EN FRÅGA OM SOCIALT ARBETE?

Hör av dig till redaktionen@socionomen.se så förmedlar vi frågan till en expert.

Bostad med särskild service för människor
med psykisk ohälsa enligt SoL

12 lägenheter med eget boende

Män och kvinnor över 18 år

Psykiska funktionsnedsättningar

Individanpassat med individuella scheman

KBT och MI

Tillgång till personal dygnet runt

Sjuksköterska

www.hinriksgarden.se
britt-marie@siljansnyckeln.se

Killar mellan 12 år och 20 år

Neuropsykiatriska funktionshinder

Socialt dysfunktionell situation

Utredning och behandling

Litet HVB i Orsa

KBT, MI, ART och lågaffektivt bemötande

Personalgruppen består av beteendevetare, socionom,
sjuksköterska och behandlingspedagoger. Tillgång till
psykiatriker, psykolog och arbetsterapeut.

Personal dygnet runt

www.orionorsa.com
daniel.bertilsson@orionorsa.se

Nyckeln är ett hemtrevligt behandlingshem i Mora
med åtta platser. Vi hjälper tjejer i åldern 16 – 24 år
med psykisk ohälsa.

Vi använder Kognitiv beteendeterapi (KBT) och
Dialektisk beteendeterapi (DBT) som metod och
erbjuder både behandling och utredning.
Behandlingen utgår från ett strukturerat vecko-
schema och utformas utifrån den enskildas behov.
Vi erbjuder bland annat aktivitetsgrupp, friskvård,
färdighetsträning, relationsgrupp och särskilda
helgaktiviteter.

I verksamheten arbetar socionomer, beteendevetare,
arbetsterapeut, psykologer, alkohol- och drogtera-
peut, utbildade behandlingsassistenter med lång
erfarenhet samt specialistläkare i psykiatri. Vi har
vaken nattpersonal.

Vi återkopplar med månadsrapport utifrån BBIC
och utvärderar behandlingen med ett flertal skatt-
ningsskalor, samt vid uppföljning av genomförande-
planen. Vi har möjlighet att ta emot placeringar med
kort varsel och kan vara behjälpliga med transport.
Välkomna att höra av er för mer information!

www.behandlingshemmetnyckeln.se
johan.krumlind@siljansnyckeln.se

UNGDOMS- FÄNGELSE 2.0?

Regeringen vill att grovt kriminella unga ska tas hand om Kriminalvården i stället för Sis. Men vilken myndighet är egentligen bäst lämpad för jobbet?

TEXT ANNE RALF HÅLLBUS ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Var ska de grävst kriminella unga hamna? Hos Sis, som haft uppdraget i tjugofem år?
 Eller i ungdomsfängelser i Kriminalvårdens regi – en företeelse som vi inte sett i Sverige sedan 1979?

Framtiden för den slutna ungdomsvården är oviss. Sedan Tidöavtalet slöts och regeringen gjorde klart att deras ambition är att återinrätta ungdomsfängelser har det skett flera rymningar från Sis-hem. Tonläget i debatten om hur dömda unga gängkriminella ska omhändertas har skruvats upp till högsta volym.

Catrine Kaunitz är verksamhetsexpert inom Sis ungdomsvård och dessutom expert i den utredning om frihetsberövande påföljder för barn och unga som startade 2021 och ska vara färdig i sommar. Hon efterlyser en bredare och mer nyanserad diskussion:

– Det vore bra om väsentliga fakta lyftes fram i frågan om vad som ska hända med de unga som begår de allvarligaste brotten. För det första är det inte aktuellt med separata ungdomsfängelser, även om man hör det begreppet användas. Det som föreslås i utredningen är att inrätta särskilda avdelningar för barn och unga på vanliga anstalter. När de fyllt 18 ska de enligt förslaget föras över till vanliga vuxenavdelningar.

– För det andra är slutna ungdomsvård en liten del av Sis hela verksamhet och gruppen som dömts enligt LSU är väldigt heterogen. Förra året frigavs 64 ungdomar från slutna ungdomsvård och alla är inte gängkriminella. Bland dem fanns flickor, ungdomar dömda för sexualbrott och barn och unga med utvecklingsstörning eller psykisk ohälsa. Gruppen under arton år som dömts till frihetsberövande påföljd är alldeles för liten för att inrätta helt nya fängelser.

Catrine Kaunitz menar att även om ansvaret för de i runda tal femtio unga killar som dömts för grova våldsbrott och som kan beskrivas som

Catrine Kaunitz
 FOTO: KRIMINALVÅRDEN

gängkriminella övergår till Kriminalvården, så kommer de flesta barn och unga som begår allvarliga brott ändå vara kvar på Sis enligt skyddslagstiftningen LVU.

– En sextonåring som dömts till slutna ungdomsvård enligt LSU har i de flesta fall varit omhändertagen och placerad på Sis enligt LVU. När hen frigges efter sju åtta månader i slutna ungdomsvård i kriminalvårdens regi, kan ju vårdbehovet enligt LVU kvarstå och den unge placeras inom Sis igen, säger Catrine Kaunitz och fortsätter:

– Det som diskuteras är att plocka ut den lilla perioden som är LSU ur en kedja av åtgärder. Resultatet blir att ungdomarna åker fram och tillbaka mellan oss och Kriminalvården. Jag tror det är bättre om vi har hand om hela kedjan. Sedan finns det områden som kan utvecklas inom Sis – vilket görs och har gjorts de senaste åren.

Sis i siffror:

- Statens Institutionsstyrelse, Sis, har 21 ungdomshem med cirka 700 platser.
- De flesta som sitter på ungdomshem har blivit tvångsplacerade enligt LVU, medan cirka 80 har placerats enligt LSU.
- Idag finns tre säkerhetsklassade ungdomshem. Två av dessa har högsta säkerhetsklass vilket bland annat innebär fyra meter höga säkerhetsstängsel, centralvakt och fordonsluss.
- Personaltätheten på Sis är högre än inom Kriminalvården.
- Alla som sitter på Sis-hem får skolutbildning på grundskole- eller gymnasienivå. Närvaron är högst bland LSU-placerade ungdomar, som även är de som tar flest godkända betyg.

” Om kriteriet är att rättsvårdande svenska myndigheter aldrig mer ska se personen, så fungerar det inte alls. ”

- – Sis har ett av samhällets svåraste och mest svårkommunicerade uppdrag. Vill vi komma till rätta med situationen när det gäller barn och unga som begår allvarliga brott måste vi sluta låtsas att det finns en enkel och snabb lösning. Sådana finns aldrig på komplexa problem.

OFTA BESKRIVS DAGENS situation med unga som begår mycket grova brott som helt ny, vilket kräver nya insatser. Christoffer Carlsson är docent i kriminologi vid Stockholms universitet och arbetar i ett forskningsprojekt om gängkriminella unga som placeras på Sis. Han håller med om att det skett en förändring vad gäller våldets grovlek och intensitet, men tror att de kunskaper om unga brottslingar som redan finns räcker långt.

– Jag tror inte att vi behöver använda helt nya glasögon, det duger bra med dem vi har. Vi har ganska bra koll på hur kriminalitet frodas och utvecklas.

Det finns flera skäl till att grova våldsbrottslingar blivit allt yngre, men ett av dem är att den så kallade ungdomsreduktionen har försvunnit, menar Christoffer Carlsson.

– Tidigare rekryterades arton, nittonåringar, men när ungdomsreduktionen togs bort kostade det för mycket för nätverken. Att rekrytera personer som inte ens fyllt femton och inte kan åtalas kostar mycket mindre. Ofta har de här barnen gått under radarn. Ingen har haft riktig koll på dem när de plötsligt gör blixtnabb kriminell karriär.

Även om barn under femton inte kan åtalas och dömas, kan de placeras och låsas in på Sis-hem.

Christoffer Carlsson
FOTO: EMELIE ASPLUND

Sofia Enell
FOTO: PRIVAT

Fungerar det?

– Det beror på vad man lägger in i ordet fungerar. Om kriteriet är att rättsvårdande svenska myndigheter aldrig mer ska se personen, så fungerar det inte alls. Antalet återfall är väldigt högt.

– Man kanske i stället behöver lägga in andra saker i ordet ”fungera”. Som att tiden till återfall blir längre och att personen håller sig straight längre. Eller att han återfaller i lindrigare brott än tidigare. Man måste komma ihåg vilken extremt svår grupp som hamnar på Sis slutna ungdomshem. Sis har trots allt trettio års erfarenhet av att arbeta med det här klientelet. De har lärt sig mycket och är en myndighet i förändring.

Christoffer Carlsson tror inte att det skulle innebära någon större skillnad om Kriminalvården tog över ansvaret för unga som dömts enligt LSU.

– Skillnaden mellan Sis institutioner för slutna ungdomsvård och kriminalvården är ganska liten. Personalen på Sis har tjänstekläder, snart kanske de får batonger också, många byggnader är omgivna av taggtråd och flera i personalen är rekryterade från Kriminalvården...

NÄR CHRISTOFFER Carlsson skrev sin doktorsavhandling för tio år sedan intervjuade han personer som suttit på ungdomshem i början av 1990-talet, då Sis var helt nytt. Nu hade det gått tjugo år, de flesta närmade sig fyrtio och deras liv hade förändrats.

– Efter otaliga återfall hade de flesta börjat kvickna till. Och många av de här personerna berättade liknande saker: ”Jag fattade det inte då, men när jag satt på ungdomshem hade jag en jävligt bra kontaktperson som såg mig och lyssnade och sa en grej som jag förstod först långt senare ...”

– Generellt har det gått ganska bra för de flesta unga kriminella, sett på tjugo, trettio års sikt. Jag tror att det gäller även för de unga brottslingar vi ser idag, även om vägarna ut ur kriminaliteten kan bli än mer komplexa och riskfyllda och ta längre tid.

SÅ HUR LÖSER ANDRA länder uppgiften att vårda de tyngst kriminella unga? Och hur står sig Sverige i en internationell jämförelse?

Sofia Enell är socionom och forskare vid Linnéuniversitetet i Växjö och sitter med i flera nätverk, både nationellt och internationellt, som möts kring frågor om ungdomsvård. Hon berättar

att Sverige sticker ut när det gäller andelen barn och unga som hamnar på låsta institutioner.

– Jag tror att det beror på att de som placeras är en högst oklar målgrupp. Enligt tolfte paragrafen i LVU ska de ha ett behov av ”särskilt noggrann tillsyn”, vilket gör att det är ungdomar med allvarliga men högst olika problembilder som placeras på Sis. Det är den placerande kommunen som avgör om en ungdom behöver placeras på låst avdelning och om kommunens socialtjänst ansöker om en plats så kan inte Sis säga nej.

Sofia Enell har intresserat sig för länder som arbetar på annat sätt. Hon menar att det behövs mer jämförande forskning för att förstå vad som fungerar bättre än annat. Två länder som kan vara

intressanta att följa är Norge och Nederländerna.

– I Norge avskaffades låsta institutioner inom den sociala barnvården och ungdomar som begär brott avtjänar sina straff på ungdomsfängelse. Här har man fokuserat på hög personaltäthet och hög och blandad kompetens i personalgruppen; socionomer, psykologer och pedagoger.

– I Nederländerna finns det beslut om att reformera och fasa ut låst institutionsvård i den sociala barnvården. Däremot ska ungdomsfängelser för unga som begär brott finnas kvar. En del av reformeringen är att integrera små enheter för omhändertagna unga i bostadsområden, där de i den mån det är möjligt kan gå kvar i sin skola och ha kvar kontakter som är en positiv kraft. ◀

ANNONS

Insikten

Boenden specialiserade inom autism och andra neuropsykiatriska funktionsvariationer

Autism i den lilla kontexten

HVB för pojkar

10-13 år samt 14-18 år

Stödboende

i lägenhetsform

Familjehem

med konsulentstöd

Välkommen!

Insikten bedriver sedan flera år ett målinriktat utvecklingsarbete som resulterat i vi idag är en ledade verksamhet inom vård av barn och ungdomar med autismspektrumtillstånd och andra neuropsykiatriska funktionsvariationer.

Insiktens verksamhet bygger på grundtanken att var och en som placeras hos oss ska få bästa möjliga behandling och en meningsfull utveckling till det bättre.

Insikten bedriver idag HVB, stödboende samt konsulentstödd familjehemsverksamhet.

Kontakta oss för placeringsförfrågan: 010-160 06 76

www.insikten.info

DÖMD – OCH SEN DÅ?

Över eller under 18 år spelar stor roll när barn och unga åker fast för narkotikabrott. De yngre får vård, de äldre böter. Men vad ger egentligen bäst effekt?

TEXT FREDRIK RUBIN ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

TEMAINNEHÅLL

UNGAS NARKOTIKABROTT

EFTER DOMEN

”Det kan finnas en okunskap om möjligheten till vård för dem mellan 18-20 år.” **16**

POLITIKEN GRANSKAS

Ny studie synar effekten av kriminaliseringen av narkotika för eget bruk. **22**

FÄLTARNA

”Är de inte sugna på att sluta så fortsätter de, även om de måste lämna urinprov.” **26**

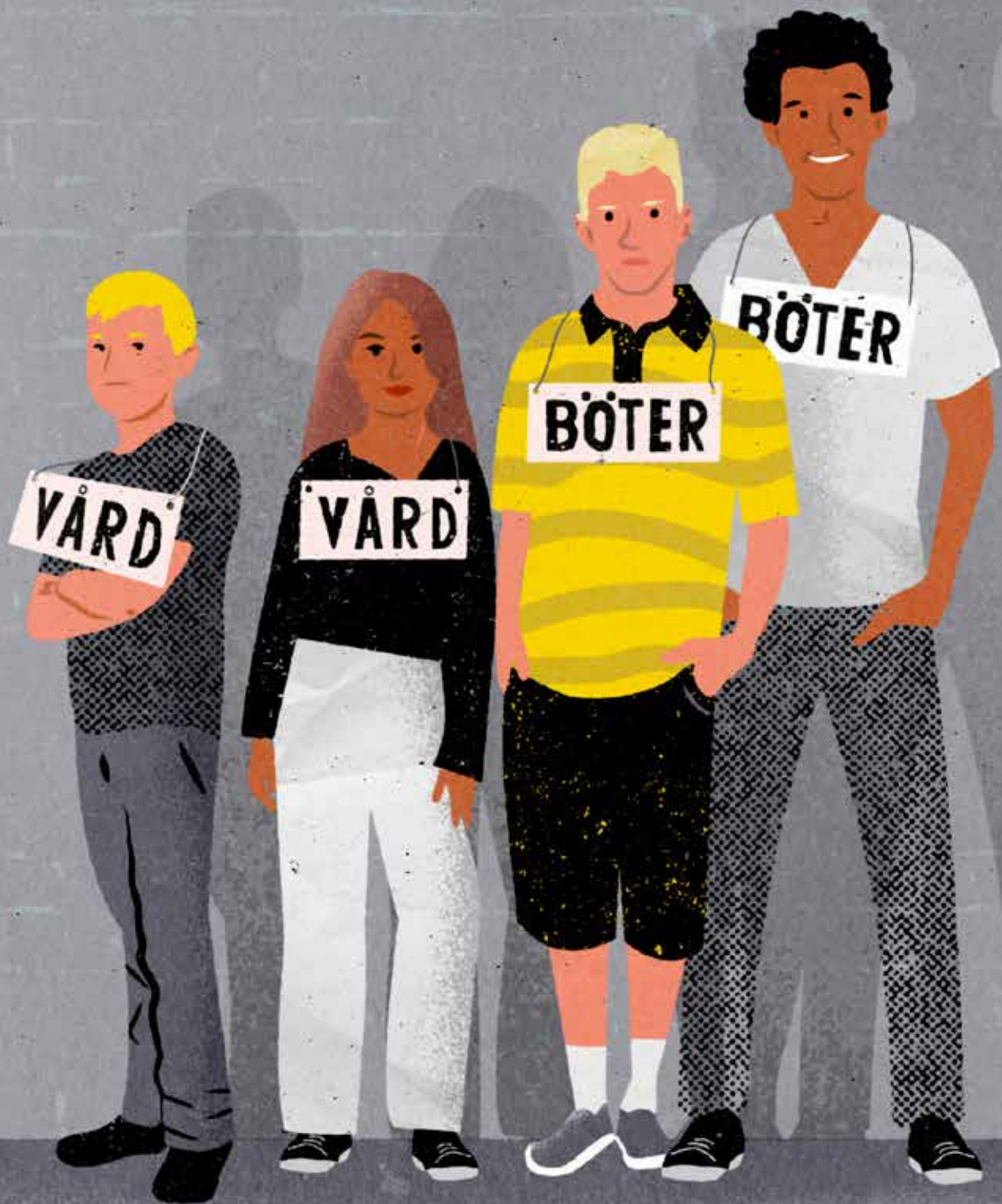
NYA SIFFROR OM CANNABIS

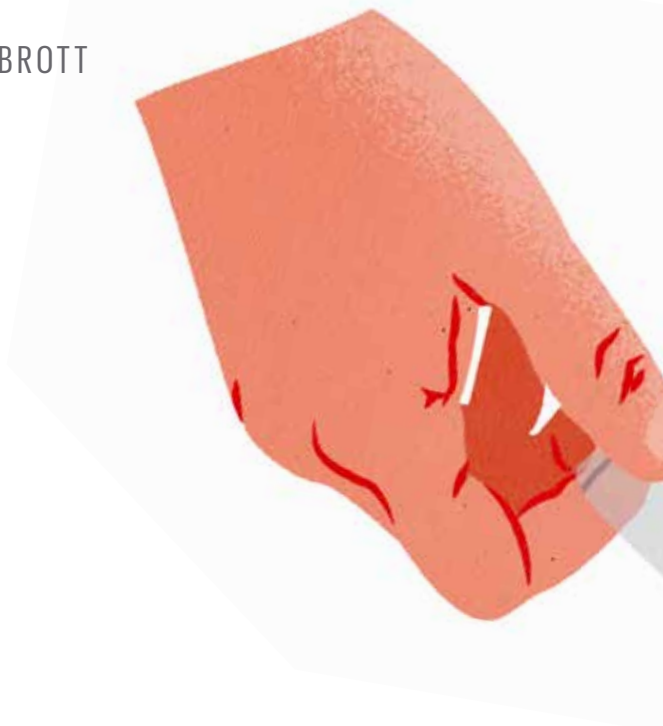
Användning av cannabis kan vara två till tre gånger så vanligt som man tidigare trott.

27

PANELEN

Hur ger ni stöd till unga som döms för narkotikabrott? **28**

När en 15–20-åring misstänks för ett brott är det absolut vanligast att det är ett narkotikabrott enligt Brås statistik. Ett brott som inte sällan är enkelt att bevisa med hjälp av ett urinprov.

På uppdrag av regeringen har Socialstyrelsen gjort en forskningsstudie om socialtjänstens insatser för 15–20-åringar som lagförts för brott mot narkotikastrafflagen. Studien publicerades förra året och visar att det i 97 procent av fallen handlade om ringa narkotikabrott.

– Vi tittade på i vilken utsträckning socialtjänsten bedömer att de unga lagöverträdarna hade ett vårdbehov, vilken vård de fick, om de tackade ja till den och om den fullföljdes, säger Johan Glad forskare vid Socialstyrelsen.

Av studien blev det tydligt hur påföljden skilde sig åt beroende på ålder. De minderåriga fick vård i 75 procent av fallen, detta efter att socialtjänsten på begäran av åklagare eller polis kommit med ett yttrande om vårdbehovet. Men samma sak gällde inte för den myndiga gruppen där få fick vård. 75 procent fick i stället böter.

SÅ VARFÖR får inte 18–20-åringar sitt vårdbehov bedömt vid ringa narkotikabrott? För Tobias Kudrén, kammaråklagare vid Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum, är svaret enkelt:

– Det finns flera skäl, men i huvudsak beror det på att det finns helt olika regler och förutsättningar för den som är över eller under 18 år, säger han och fortsätter:

– Har man begått brottet efter man fyllt 18 år, men innan man fyllt 21 år, så kan man dömas till ungdomsvård. Men det krävs särskilda skäl som enligt lagstiftaren är undantagsfall, exempelvis att man redan genomgår omfattande vård enligt LVU. Ofta handlar det också om brott som en vuxen skulle få fängelse för.

För den som är under 18 år så krävs det inte några sådana särskilda skäl utan det räcker med ett vårdbehov och att socialtjänsten erbjuder en

lämplig och tillräckligt ingripande vård.

– En förutsättning är alltid att det finns ett yttrande från socialtjänsten, och det begär vi bara in när det finns behov.

SÅ ATT ÅKA FAST för ringa narkotikabrott som 18-åring några gånger räcker inte?

– Nej, huvudregeln är böter för ringa narkotikabrott. Är man vuxen så får man böter om det inte finns särskilda skäl. Sen, rent krasst, så är det ovanligt att socialtjänsten är särskilt intresserad av att erbjuda någon över 18 år vård. Det är för dyrt, men det är en annan fråga.

Att socialtjänsten sällan krävs på ett yttrande för 18–20-åringar är något som Sara Jogestrand, samordnare inom socialtjänsten i Spånga-Tensta, bekräftar. Samtidigt slår hon fast att få i åldersgruppen skulle tacka ja till ett erbjudande om frivillig vård i stället för att betala böter.

– För många över 18 år är det enklare att betala böter och bli av med bekymret, många anser sig ha kontroll över sitt bruk och vill inte ingå i en krävande vård, säger Sara Jogestrand.

De gånger som socialtjänsten i Spånga-Tensta krävs på yttrande för 18–20-åringar, handlar det vanligen om att brottet skett när personen var 17 år.

– Men det kan också handla om en 18–20-åring som begått allvarligare typer av brott, inte enbart ringa narkotikabrott, men då gör även frivården sina utredningar parallellt.

Johan Glad
FOTO: PRIVAT

Sara Jogestrand
FOTO: PRIVAT

ÅTER TILL SOCIALSTYRELSENS studie. Den beskriver att rättsväsendets ingripande möjliggör för samhällsaktörer att ”uppmärksamma om den unge håller på att utveckla ett narkotikaproblem, och erbjuda stöd och hjälp”. Samtidigt slås det fast att drygt tre fjärdedelar av barnen redan var kända av socialtjänsten sedan tidigare. Det handlade om en heterogen grupp unga som kunde ha flera parallella insatser och vård i gång samtidigt. Hälften av de kända hade någon tidigare insats kopplad till narkotika.

Risken att återfalla i någon form av brottslighet efter genomgången vård är generellt hög. Mellan 65–70 procent av 15–20-åringarna lagfördes för

” För många över 18 år är det enklare att betala böter och bli av med bekymret. ”

nya brott inom tre år. Men om det beror på att värden inte fungerar är oklart, det menar Olof Bäckman, professor i kriminologi och docent i sociologi som var en av studiens vetenskapliga experter.

– Det går inte att säga för vi vet inte vad som skett om de inte fått vården. Det är jättesvårt att komma åt statistiskt om vi inte får slumpa ungdomar till viss typ av vård. Det är högre återfall, ja, men hade kanske varit ännu högre utan vård. Eller så skapar värden en identitet hos ungdomarna som ökar risken, säger Olof Bäckman.

PÅ SAMMA VIS går det inte heller att dra slutsatsen att polisens ingripande skulle ge en positiv effekt för ungdomarna.

– Nej det finns inget i studien som man kan bygga den slutsatsen på. Det finns snarare

Risikfaktorer hos 15–20-åringar

- För gruppen 15–20 år som lagförts identifierade Socialstyrelsens studie flera riskfaktorer. Det handlade om psykisk ohälsa, våld i familjen, kriminalitet i den egna familjen, härkomst, omsorgsbrist, bristande ekonomiska resurser, skolproblem och annan samtidig kriminalitet. De hade också i högre grad än andra jämnåriga kontakt med hälso- och sjukvården för bedömning och behandling av psykisk sjukdom, för neuropsykiatriska tillstånd och för läkemedelsbehandling.

- ▶ anekdotisk bevisning på att polisen ser det så, att de har ett verktyg som gör att de kan plocka bort ungdomar från riskmiljöer.

Sedan 2015 har polisen rätt att även testa ungdomar under 15 år, som många gånger visar sig vara rena efter att ha tvingats till ett övervakat urinprov.

– När unga tjejer under 15 år testas så har polisen en otroligt mycket lägre träffsäkerhet, de positiva testen är 30 procent ungefär. Då kan man tänka sig att polisen använder det för att plocka bort tjejerna från en viss miljö snarare än misstanke om brott, säger Olof Bäckman.

Vården som erbjuds är nästan uteslutande substansbruksbedömning med kort intervention, det vill säga drogtestar kombinerat med en tidsbegränsad serie av samtal med fokus på den unges riskbeteende och droganvändning. Men någon standardiserad vård finns inte nationellt.

– Det är ett intressant faktum att vi har vård som påföljd, men att vården kan vara olika. Kvaliteten på den vård som erbjuds beror på vilken kommun det gäller. Vi är ett land där alla har rätt till vård på lika villkor, men så ser det inte ut, säger Johan Glad.

FÖR MINDERÅRIGA i Göteborg som gjort sig skyldiga till ringa narkotikabrott är det nästan uteslutande kontakt med Mini-Maria som blir aktuellt. En vanlig lösning på flera håll i landet, även om det förekommer andra insatser och program.

– Det kan variera ganska mycket över landet. Dels hur standardiserat det är, i en del kommuner är det upp till varje socialsekreterare att rekommendera en insats i sitt yrkande, säger Kristoffer Lindgren, socionom och samordnare vid Mini-Maria i Göteborg.

TROTS ATT LAGEN är tydlig om att böter är huvudregel för myndiga som gjort sig skyldiga till ringa narkotikabrott tror Kristoffer Lindgren att det kan finnas en okunskap om möjligheten till vård för dem mellan 18–20 år.

Olof Bäckman
FOTO: PRIVAT

Kristoffer Lindgren
FOTO: PRIVAT

– I de få ärenden där unga över 18 år blir aktuella hos oss genom rättsväsendet, så tror jag att någon i kedjan tänkt att den här personen behöver omsorg snarare än straff. Annars tror jag att man har mer fokus på tunga missbrukare och har inte i tanken att ungdomen genom socialtjänsten kan ges vård inom exempelvis Mini-Maria. Det skulle kunna vara en standard, men så är det inte idag.

En majoritet av dem som kommer till Kristoffer och hans kollegor är ungdomar som säger sig ha rökt cannabis någon enstaka gång.

– Även om det sedan visar sig att det kanske varit lite oftare. Men det är generellt inte några ungdomar med ett tungt beroende.

Om de inte är beroende, vad är då målet med vården?

– Målet är att säkerställa att de håller sig drogfria och slutar bruka narkotika för att förhindra att de hamnar i ett tyngre bruk. Ganska få av dem vi träffar har någon pågående kontakt med socialtjänsten så det blir ett sätt att lägga märke till de som har andra problem med fler riskfaktorer, säger Kristoffer. ◀

” I de få ärenden där unga över 18 år blir aktuella hos oss genom rättsväsendet, så tror jag att någon i kedjan tänkt att den här personen behöver omsorg snarare än straff. ”

EXPERTEN

Forskare granskar svensk narkotikapolitik

Vilka är konsekvenserna av att det är kriminaliserat att bruka narkotika, och vad skulle hända om det avkriminaliserades? Det är frågor som tre forskare hoppas kunna komma närmare genom en unik kunskapsöversikt. TEXT FREDRIK RUBIN

ÄN SÅ LÄNGE har regeringar, oavsett konstellation, vägrat utreda effekterna av vad kriminaliseringen av narkotikabruk innebär, och vad en avkriminalisering skulle kunna få för effekter. För att råda bot på kunskapsbristen har ESO, en fristående expertkommitté under Finansdepartementet, finansierat en studie. Henrik Tham är en av tre ansvariga forskare vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

– Vi kommer bland annat att empiriskt titta på om andra länder har ännu högre narkotikarelaterad dödlighet och kraftigare utveckling av problematiskt bruk. Om det är så, och det ökar mer än i Sverige, kanske man kan säga att svensk narkotikapolitik varit framgångsrik.

Men redan innan arbetet med studien ens påbörjats anklagas den för att vara partisk.

– På sociala medier står det att jag inte är objektiv, och de lyfter fram att jag är 80 år som ett argument för att jag inte har alla hästar hemma, säger Henrik Tham och skrattar;

– Det är få som inte känner till att jag är kritisk till den svenska

Henrik Tham
FOTO: SÖREN ANDERSSON

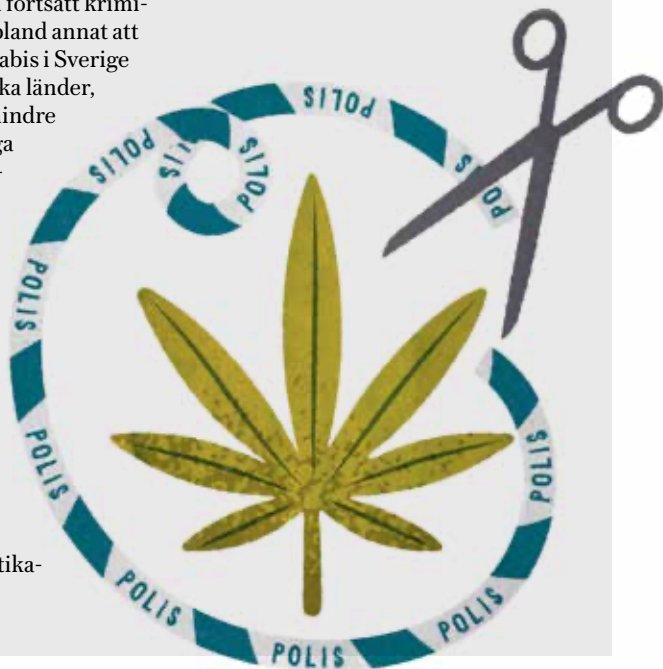
narkotikapolitiken. Å andra sidan tror jag att du får svårt att hitta samhällsvetare som inte är det. Men att diskvalificera forskare av den anledningen är lika dumt som att ignorera forskare på klimatförändringar bara för att de anser att global uppvärmning är ett problem.

ARGUMENTEN FÖR en fortsatt kriminalisering är många, bland annat att färre unga röker cannabis i Sverige jämfört med europeiska länder, vilket anses leda till mindre skador och död. Många menar också att en avkriminalisering skulle gynna organiserad brottslighet och skulle skicka fel signal till unga om riskerna med narkotika.

Förespråkarna för en avkriminalisering argumenterar å sin sida att unga hamnar i belastningsregistret efter att ha dömts för ringa narkotika-

brott, och därför väljs bort av arbetsgivare. Dessutom menar man att det läggs stora polisresurser som läggs på att ta urinprover på unga, vilket kan upplevas som integritetskränkande och många testar också negativt.

– Men om vi strävar efter ett narkotikafritt samhälle, eller religiöst anser det vara en synd att använda narkotika, då är det absolut ett rimligt mål att kriminalisera eget bruk, säger Henrik Tham. ◀

”De behöver mycket stöd”

Att bli tagen av polisen är inte alltid någon stor grej för de unga, enligt fältassistenterna Johanna och Adam. Men om någon är motiverad att sluta måste stödet finnas där, och det snabbt. TEXT TIM ANDERSSON FOTO SANNA LINDBERG

Kontoret i Fruängen har blivit så fint att stadsdelen nu vill att också öppenvården ska kunna använda det. Fältassistenterna har gjort det mysigt för ungdomarna: soffor, filtar och enorma kuddar i ett hörn.

– På fredag kommer det några hit som ska baka. Det är ett gäng som vi har haft en upp- och nedrelation med. Den har gått från att vara ganska pissig till att bli rätt bra. Vi försöker visa att vi är vanliga vuxna som vill dem väl, och inte bara några som går runt och viftar med orosanmälningar, berättar Adam Gustafsson.

Han och hans kollega Johanna Håkansson jobbar tillsammans med sex andra fältassistenter mot gruppen 12–18 år här i Hägersten–Ålvsjö. Det är mycket högstadium och tidigt gymnasium – den ålder då många testar narkotika för första gången.

Drogerna är ett problem i området, säger de. De är mycket mer lättillgängliga än för några år sedan.

– Går du in till en åttondeklass och eleverna har sina telefoner så skulle de flesta få tag i narkotika inom 15–20 minuter, berättar Johanna Håkansson.

– Jag tror till och med att de skulle hinna få det levererat till skolan på den tiden, säger Adam Gustafsson.

De stöter ibland på ungdomar som brukar, eller berättar om vänner som gör det. Vilka av dem som har dömts för narkotikabrott är dock ingenting som de automatiskt får veta, eftersom det inte nödvändigtvis är någonting som barn eller föräldrar talar om.

– Däremot har vi ju kontakt med ungdomar som lämnar urinprover och får hjälp av Mini-Maria som bland annat har ett cannabisprogram, och av sociala insatsgrupper. Och bland dem kan en del eventuellt ha blivit dömda, säger Adam Gustafsson.

ATT BLI TAGEN av polisen är inte alltid en jättestor grej bland de unga här, berättar Johanna Håkansson. Många av dem som har hållit på med droger ett tag låter sig inte hindras av några insatser.

– Är de inte sugna på att sluta så fortsätter de, trots att de måste lämna urinprov som kan vara positiva.

Det behöver inte heller upplevas som något skamligt, tillägger Adam Gustafsson.

– Det är inte: ”Oj, shit, jag måste gå och kissa i ett urinprov, det känns pinsamt.” Snarare: ”Jag har piss i morgon” – som ingenting.

Fältassistenterna ser flera möjliga orsaker till att ungdomarna fortsätter med narkotikan, trots insatserna. En kan vara att de befinner sig i en livssituation där de känner sig pressade av vänner och säljare att fortsätta. En annan har med

UNGAS NARKOTIKABROTT

Ungas inställning till narkotika har förändrats, enligt fältassistenterna Adam och Johanna. Och de som hållit på ett tag låter sig inte hindras av några insatser.

” Med bara urinprover kommer man inte långt. Det krävs ett helhetstag kring skola, fritid och hem. ”

inställning att göra: det har brett ut sig en mycket liberal attityd till droger, och den gäller inte bara dem som har ett etablerat bruk.

Den är dock inte unik för ungdomarna, påpekar Adam Gustafsson, utan speglar en bredare samhällssyn som också påverkar myndigheter.

– Jag tänker att ringa narkotikabrott kanske inte prioriteras och hanteras som lika allvarligt på socialtjänsten i dag som det gjorde för femton år sedan. Vi var på en föreläsning nyligen med en person som tidigare jobbat på utredning i socialtjänsten och som berättade att man förr alltid inledde en utredning vid ringa narkotikabrott. Så är det inte längre, enligt hennes uppfattning.

Så hur borde samhället svara på de unga som döms för ringa narkotikabrott?

– De behöver framför allt mycket stöd. Med bara urinproverna kommer man inte långt, säger Johanna Håkansson.

– Det krävs ett helhetstag kring skola, fritid,

Även om Adam och Johanna inte ska jobba med unga över 18 år har de svårt att släppa vissa av dem de haft kontakt med tidigare.

hem. Det räcker inte med en liten insats. Man måste ta det på större allvar, och sätta in insatser när ungdomen är motiverad.

BÅDE ADAM GUSTAFSSON och Johanna Håkansson lyfter fram föräldrarnas viktiga roll. Också de behöver stödinsatser för att kunna hantera det barn som brukar narkotika och kanske också har dömts för det. I den ålderskategori som de arbetar med finns familj och skola där som potentiella resurser. Svårare är det några år senare, när den unga vuxna kanske har hoppat av skolan och flyttat hemifrån. I den åldern kan också det sociala stödet vara borta.

– Vi ska ju egentligen inte jobba med personer i den åldern, men vi har kontakt med några som har varit våra ungdomar men som nu är kring tjugo, kanske. Det är svårt att släppa dem, berättar Johanna Håkansson.

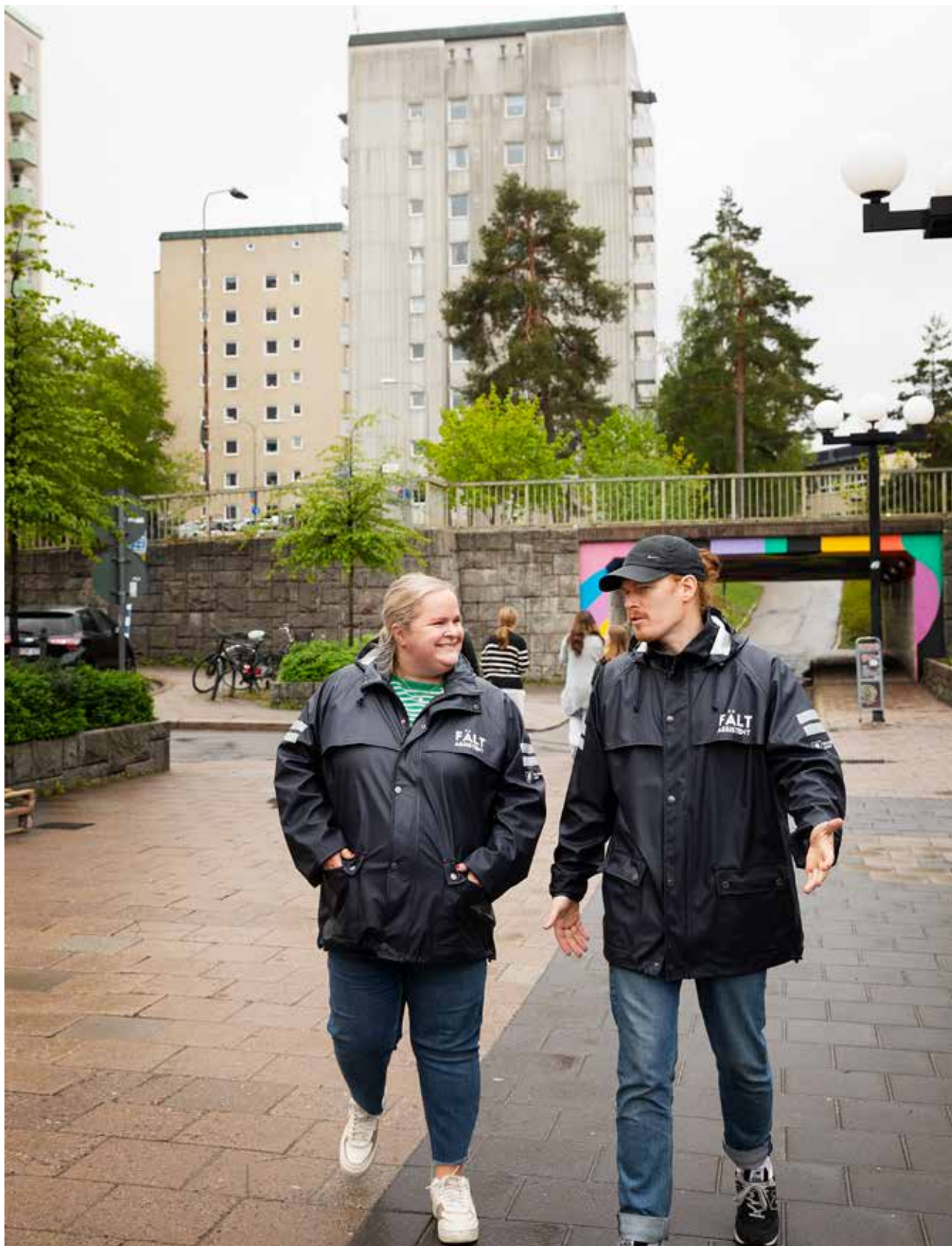
De här personerna är utlämnade till att söka hjälp på egen hand, konstaterar de. Där blir de lätt ensamma, och fältassistenter är kanske den enda kontakt som de talar med.

– Det är lite som att man går från att vara intressant för oss till att man blir mer intressant för polisen. Och då tror jag att vi känner lite att – okej, då ska vi i alla fall vara några som de kan vända sig till och som kan stötta dem, så att allt inte är bränt.

De behöver definitivt mer stödinsatser, tycker fältassistenter. Inte minst för att det ska finnas någon där den dag som de plötsligt bestämmer sig för att söka hjälp. Annars kan de snabbt ändra sig, säger Adam Gustafsson.

– Om man pratar om narkotika så är det viktigt att man slår på stora trumman så fort man får lillfingret. Man kan inte svara: ”Kul, då ses vi om tre veckor igen”, utan det ska vara: ”Okej, du är motiverad nu – då kör vi.” ◀

UNGAS NARKOTIKABROTT

CANNABIS VANLIGARE ÄN TIDIGARE TROTT

Indirekt enkätmetod

43,2%

anger att de någon gång
använt cannabis

19,2%

anger att de använt cannabis
det senaste året

13,2%

anger att de använt cannabis
den senaste månaden

Traditionell enkätundersökning

27,3%

anger att de någon gång
använt cannabis

10,4%

anger att de använt cannabis
det senaste året

3,7%

anger att de använt cannabis
den senaste månaden

Fakta om undersökningen

Respondenterna var unga vuxna, 18–29 år som bor i Sverige. I CAN:s undersökning deltog 1200 svarande, varav 56,0 procent var kvinnor. Den indirekta undersökningen hade 2 951 svarande, varav 53,6 kvinnor.

”Politikerna ska ha så bra beslutsunderlag som möjligt”

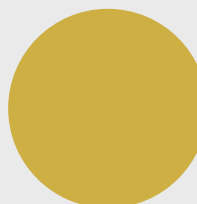
Ny forskning visar att betydligt fler använder cannabis än vad tidigare studier visat. Med dessa siffror ligger bruket i Sverige i nivå med många andra europeiska länder.

Av dem som använder droger är det bara ett fåtal som också döms. Hur stor andel det rör sig om är omöjligt att veta, eftersom vi inte vet hur många som faktiskt använder narkotika. Nu visar dessutom ny forskning att de undersökningar vi ofta utgår ifrån kanske inte ger helt rätt bild av läget. Genom att använda en annan frågemetod, en indirekt enkätmetod, har forskarna fått helt andra svar.

– Vi hade en stark misstanke om att det kunde finnas en underrepresentation i de traditionella undersökningarna. Användning av droger är en känslig fråga, i och med att det

är olagligt, och det är troligt att den som tror att det finns en risk att åka fast om man svarar på ett visst sätt väljer att dölja sitt bruk, säger Filip Andersson, forskare vid Karolinska institutet.

I studien har de samarbetat med CAN och deras undersökning Vanor och konsekvenser för att få så jämförbara svar som möjligt. Båda undersökningarna bygger på enkäter men med den indirekta metoden går svaren inte att koppla till en enskild individ. Frågor om droganvändning varvas också med andra helt okänsliga ämnen, till exempel: ”Har du någonsin brukat cannabis?”, följt av: ”Är du längre än 167 cm?”. För att kunna jämföra med CAN:s undersökning har de riktat frågorna till samma målgrupp, under samma tidsperiod. Och svaren är slående

Filip Andersson

olika, två till tre gånger fler uppgav att de använt cannabis de senaste trettio dagarna i den indirekta undersökningen.

– Cannabis är den drog som används mest i hela

världen, och det är en stundtals rätt het debatt, därför vill vi att politikerna ska ha så bra beslutsunderlag som möjligt.

Men, poängterar Filip Andersson, den metod som CAN använder har andra fördelar:

– I deras underlag kan vi följa individer över tid, vilket är väldigt värdefullt. Det är omöjligt med vår metod. Den data som vi fått fram kan snarare kan fungera som referens för att bedöma den potentiella felmarginalen, säger Filip Andersson. ◀

Annika Sjöberg

Hur ger ni stöd till unga som döms för narkotikabrott?

TEXT TIM ANDERSSON

ANGELINA PAVLOVA

Chef för krimteamet på socialförvaltningen i Helsingborg

KATARINA HARRYSON

Samordnare på Maria ungdom i Örebro

På polishuset i Helsingborg finns ett "krimteam" av socialsekreterare. Deras målgrupp består av barn och unga mellan 10 och 21 år som begått brott, men också de som är misstänkta, varit utsatta för, eller återfallit i brott. Teamet sitter alltid med vid polisförhören.

Efteråt har de ett enskilt samtal med föräldrar och den unge, där de undersöker risk- och skyddsfaktorer i familjen för att kunna arbeta både akut och långsiktigt.

– Sedan fattar vi beslut om vi ska inleda en utredning enligt socialtjänstlagen, och det gör vi nästintill alltid om den unge är misstänkt för narkotikabrott, berättar Angelina Pavlova.

Tidigare utredde man inte per automatik, utan hänvisade till berörda instanser som arbetar med problematiken. Under de senaste åtta åren har utredning dock varit standard.

– I samband med förhör får vi begäran om yttranden som vi sedan avger. Där beskriver vi den unges livssituation, och om bedömningen är att den unge har ett särskilt vårdbehov skickar vi in dem tillsammans med ett ungdomskontrakt. Är den unge inte placerad enligt socialtjänstlagen eller LVU så går uppdraget till Maria Skåne nordväst.

Krimteamet har ett kontor på polishuset i Helsingborg, och sitter "i bruset bland ungdomsutredare och områdespolis", som Angelina Pavlova formulerar det.

Hur funkar modellen?

– Det här samarbetet är en framgångsfaktor. Det kortar kontaktvägarna till polisen och skapar framför allt förståelse för varandras professioner. Annars sitter vi på två olika myndigheter och väntar på ett telefonsamtal eller fax i bästa fall. I dag händer det inte att polisen har ett förhör utan oss. Tvärtom – passar det inte så bokar de om tiden för att vi ska vara med.

Den som döms för ringa narkotikabrott i Örebro och får påföljden ungdomsvård hamnar hos Maria ungdom, som drivs av kommun och region. Där ska den dömda genomföra antingen 10, 18 eller 25 samtal med en kurator.

– Man gör upp tiderna tillsammans. Om de inte sköter dem har vi kontakt med en socialsekreterare som vidarekopplar till åklagare.

Vad går de här samtalen ut på?

– Vi har inget specifikt program, utan det är väldigt individuellt: Vad är det för person som jag har framför mig? Ett problem är att brottet kan ha begåtts 1–2 år tillbaks i tiden. Då måste vi förhålla oss till var ungdomen är i dag. Har personen gått vidare i livet gäller det kanske att inte rota för mycket i det som varit. Då kan det vara viktigare att blicka framåt. Men om man fortfarande är i någon form av kriminalitet gör vi en kartläggning. Vi tittar lite på ungdomens resurser, sådant som på risk- och friskfaktorer, nätverk, alkohol- och drogvanoer.

Brukar ungdomarna vara samarbetsvilliga?

– Ja, det tycker jag. Generellt. Sedan beror det på var de befinner sig i livet. Man kanske har hunnit bli tjugo år, och har börjat jobba eller plugga. Då kan det vara svårt att få till tider och så.

Är de här samtalen effektiva?

– Vi har inte utvärderat det, men anser att det fungerar bra. Men vi kan tycka att om man har gjort ett brott ska man egentligen få ungdomsvård inom fyra veckor för att det ska ge något. Nu går det för lång tid från att man begått brottet till dess att man blir dömd. Jag pratade med en kollega nyss som ska träffa en ungdom där brottet begicks år 2020. Så illa kan det vara.

MY IVANOV JANSSON

Ungdomsbehandlare på
Beroendecentrum ung i
Strängnäs

Den som döms för narkotikabrott och har ett pågående bruk kan inte göra ungdomstjänst. I Strängnäs blir påföljden vanligen ungdomskontrakt i stället, med normalt tio samtal på Beroendecentrum ung.

Samtalen är en del av programmet reBLÅ, en variant av rePULSE, som används inom socialtjänst, skola, BUP och institutionsvård för att ge stöd i sådant som impuls kontroll och problemlösning.

– Vi pratar om sociala färdigheter, känslor, triggers, vad som sker i kroppen vid olika känslor och så vidare. Om man bedömer att personen i fråga har ett mer omfattande missbruk, och om ungdomen och familjen samtycker till det, sätts behandlande insatser in samtidigt. Då blir det mer än tio samtal.

Vad händer efter de tio samtalen?

– Vi avslutar ärendet och socialsekreterare meddelar åklagare att ungdomskontraktet är färdigt. Vill personen ha mer stöd efter så förlänger vi behandlingen.

Får alla ungdomar samma program, oavsett ålder?

– Man kan ju bara bli dömd från 15 år, men vi gör ingen skillnad på om ungdomen är 15, 16 eller 17 år. Det här gör bland annat att vi kan mäta om våra ungdomskontrakt ger bra effekt för ungdomarna.

Vad får den som är över 18 år för stöd?

– Om brottet skett när man varit under 18, så kommer man till oss. Annars är det kriminalvården som står för vården.

Vad bedömer du att stödet har för effekt?

– Vi började med det här arbetssättet för cirka 6 månader sedan och det har inte gått tillräckligt lång tid för att mäta effekterna. Däremot upplever vi att materialet är enkelt, tydligt och lätt för ungdomarna att förstå, samt att det öppnar upp för bra samtal och reflektioner.

En chans för familjen

GröbyGården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grobygarden.se

 GröbyGården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Konsulentstötta familjehem
i mellersta och södra Sverige

Familjehemspoolen har arbetat med konsulentstötta familjehem sedan 1992.

Konsulenter med gedigen kompetens och erfarenhet.
Hög tillgänglighet och en fördelaktig prisbild.

Kontakta vår samordnare
Caroline Åkerhielm
076-760 76 08
www.familjehemspoolen.se

Familjehemspoolen

Så öppnar Sexit för...

SAMTAL OM SEX OCH VÅLD

Metoden Sexit hjälper behandlare att fråga ungdomar om sex, våld, alkohol och droger – utan att någon behöver känna sig utpekad eller misstänkliggjord.

TEXT MARIA ZAMORE FOTO ERIK ELVMARKER

”Här ställer vi frågor om din sexuella hälsa och erfarenhet av våld”. Affischerna i väntrummen går inte att missa. Det är bra, säger Jenny Sahlin, kurator vid ungdomsmottagningen i Mariestad och mottagningen för unga män i Skaraborg. För här spelar det ingen roll om man har kommit för att man mår psykiskt dåligt, för att få preventivmedel eller för att man inte vet vilket gymnasieprogram man ska välja – alla ska erbjudas att fylla i Sexit-formuläret med 22 frågor.

Men man måste inte.

– Ungdomarna vet att de får säga nej, men jag har inte upplevt en enda som har gjort det, faktiskt. Det kanske delvis beror på att de vet att

alla blir tillfrågade att svara på frågorna. Det gör att det inte blir så kravfyllt, säger Jenny Sahlin.

DE UNGA SOM hon träffar fyller i formuläret i hennes arbetsrum. Hon sitter i närheten och pysslar med sitt för att inte störa, och för att samtidigt vara tillgänglig om någon har frågor eller behöver hjälp. Efteråt går de igenom formuläret tillsammans.

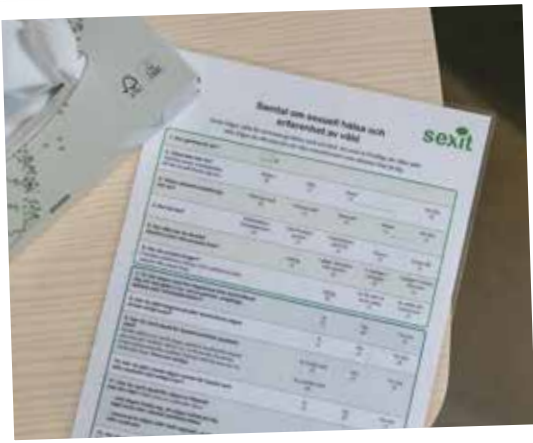
Frågorna rör sig mellan områden som identitet, sex, våld och hälsa. En handlar till exempel om erfarenhet av att ha blivit begränsad eller kontrollerad, något som många unga brukar svara nej på, enligt Jenny Sahlin.

– Den här frågan ger exempel på vad det kan handla om: ”Har någon begränsat eller kontrollerat dig, till exempel när det gäller val av partner, umgänge eller fritidsaktiviteter?” Det gör det lättare att kanske svara ”Ja, jo, jag hade en pojkvän som var sådan”, eller ”Ja, så är min kille”.

VERKTYGET

Jenny Sahlin, kurator vid ungdomsmottagningen i Mariestad, erbjuder alla att fylla i ett Sexit-formulär.

Sexit-formuläret består av 22 frågor och berör frågor om sex, våld, alkohol och droger.

▶ **JAKANDE OCH** "vet inte"-svar kan vara tecken på att ungdomen är riskutsatt, det är utgångspunkten. Sådant ska behandlarna reagera på. Till sin hjälp har de ett antal följdfrågor som tydligare kan ringa in vad det handlar om.

Om någon har svarat "vet inte" på frågan om begränsning och kontroll kan Jenny Sahlin fråga: "Vad är det du tänker? Det känns som om du är lite osäker här, är du det? Känner du igen det här? Har någon kontrollerat dig, kanske begränsat vem du får vara med, vad du har för kläder eller så?"

Svaren kan öppna upp för vidare samtal.

– Ungdomen kanske säger "Mitt ex ville inte att jag skulle umgås med de här personerna, eller att jag skulle ha på mig uringat". Då pratar vi vidare kring följdfrågorna: "När hände det senast? Vad hände då? Vem eller vilka begränsar dig? Har det hänt flera gånger? Finns det en risk att det händer igen?" Vi frågar också om ungdomen har berättat för någon och om hen har stöd så att vi inte lämnar hen ensam med det svåra.

” Personer som inte är trygga i sin könsidentitet har större risk att känna sig nedstämda och oroliga. ”

EN ANNAN FRÅGA handlar om kön: "Vilket kön har du?", med förklaringen: "Med kön menar vi din könsidentitet, alltså det kön du känner dig som". Svartalternativen är "kvinna", "man", "annat" eller "vet inte".

– Säg att jag träffar en 14-åring med ett kvinnligt namn som har valt svarsalternativet "annat".

Då kan jag fråga: "Vilket namn eller pronomen skulle du vilja att jag använder?". Jag kan också fråga om hen är öppen om sin könsidentitet inför kompisar och sin familj, och får kanske svaret: "Ja, jo vi har nog pratat om det men jag vet inte om de har märkt ..."

Att sådana funderingar får en plats där de kan lyftas är värdefullt, säger Jenny Sahlin.

– Vi märker att personer som inte är trygga i sin könsidentitet har en större risk att känna sig nedstämnda och oroliga.

Ibland kan man som behandlare känna att någon inte är redo att vara helt ärlig i sina svar.

– Då är vi noga med att påpeka att man kan komma tillbaka och prata om det här när man vill. Och det är viktigt att vi redan från början informerar om att vi har tystnadsplikt, men också att vi har anmälningsplikt om vi är oroliga för att någon riskerar att fara illa.

SEXIT HJÄLPER ungdomar att berätta om sådant som de annars kanske hade burit inom sig. Därmed hjälper metoden också behandlare att hjälpa, tänker Jenny Sahlin.

– Med Sexit kan det komma fram sådant som annars inte skulle ha kommit fram. Jag tror att det blir mer tillåtande bara genom att frågorna ställs, och genom att vi är tydliga med att det här är något vi möter, att det inte är ovanligt – för mycket är sådant som annars kan upplevas som skamligt.

Sex som självskada är ett exempel.

– Personer som har varit traumatiserade kan ha en tendens att utsätta sig för fara, känna att de inte är värda annat än att bli illa behandlade. I stället för att göra sig själva illa kan de gå med på att ha sex fast de far illa av det. Man är inte alltid medveten om det i stunden, men i efterhand känner många att det här mådde jag inte bra av. Sådant skulle vara svårt att lyfta om inte vi ställde de här frågorna, säger Jenny Sahlin. ◀

KOMMENTAR:

Fångar upp fler utsatta unga

Idag används Sexit i tretton av landets regioner – och nu är den på väg in i elevhälsan. TEXT MARIA ZAMORE

Sexit kan beskrivas som en samtalsmetod för att identifiera sexuellt riskutsatta unga och unga med erfarenhet av våld, förklarar Sofia Hammarström, folkhälsovetare och utvecklingsledare vid Kunskapscentrum för sexuell hälsa, Västra Götalandsregionen.

Metoden består av tre saker: formuläret med 22 frågor, en endagsutbildning för personal och en handbok om hur metoden fungerar.

Sofia Hammarström utvärderade Sexit i sin avhandling *Identification of young people at risk of sexual ill health – implementing a new tool in youth clinics*. Resultatet visade att ungdomar som fyllt i formuläret på ungdomsmottagningar tyckte att frågorna var viktiga. De var inte förvånade över att få frågorna utan tyckte att de hörde hemma på ungdomsmottagningen. De tyckte också att det var bättre att få skriftliga frågor i ett formulär än att vara oförberedd på muntliga frågor.

– Dessutom uppskattade de att alla som kom till ungdomsmottagningen fick svara på frågorna, det gjorde att de inte behövde känna sig utpekade. Och det var väldigt viktigt för dem att personalen var professionell och icke-dömande. Det är ju svåra och känsliga frågor man svarar på i formuläret, säger hon.

Fokusgrupper med personal på ungdomsmottagningar som arbetar med metoden visade att de över lag var positiva till arbetssättet.

– De upplevde att Sexit underlättade samtalen, både för dem själva och för ungdomarna. De upplevde också att Sexit gav ett bra underlag för bedömning och åtgärder, och att de därmed kunde fånga upp fler utsatta unga. Men det fanns också utmaningar – dels organisatoriska, som hur man skulle hinna med Sexit vid korta besökstider, dels en oro kring svårigheter att hantera vissa av ungdomarnas erfarenheter.

Nyligen fick Kunskapscentrum för sexuell hälsa statsbidrag från Jämställdhetsmyndigheten för att sprida Sexit till elevhälsopersonal i hela landet.

– Till ungdomsmottagningarna är det ju många, till exempel killar, som inte kommer i så hög utsträckning. Via elevhälsan når man de allra flesta, så det ska bli intressant att följa upp, säger Sofia Hammarström.

Sexit står för Sexual health identification tool.

Årets omgång av C-uppsatstävlingen är i gång med uppsatser skrivna under 2022. Nu presenteras alla finalister här i Socionomen.

Läs alla bidrag
PÅ SOCIONOMEN.SE
/C-UPPSATS

Nya finalister i C-uppsatstävlingen!

TEXT REBECCA BORNLID LESSEUR

NADIA AHMADIAN & FRIDA IBRING

Södertörns högskola

BELINDA BREED & EMELIE CORDOBA

Högskolan i Gävle

LINN BROBERG

Mittuniversitetet

Vad handlar uppsatsen om?

– Om empatirötthet och empatins roll för socialsekreterare som arbetar med barn och unga.

Vilka är era viktigaste slutsatser?

– Det är tydligt att alla upplevde att det kollegiala stödet var viktigt, liksom relationen med chefen. Det är stor personalsättning och många sjukskriver sig och säger upp sig för att de inte orkar med. Därför tror vi att tid för reflektion och kollegialt stöd är jätteviktigt, även för klienternas och familjers skull.

Upplever ni att problemet tas på allvar inom verksamheten?

– Både ja och nej. Det var inte så många som upplevde att deras arbetsplats hade vidtagit några åtgärder.

Vem tror ni har nytta av att läsa er uppsats?

– Främst socialsekreterare som arbetar inom barn och unga, men även andra som arbetar inom myndigheter eller yrken där det ingår i ens arbetsuppgifter att lyssna på människors svåra livssituationer. Sen tänker vi också på socionomstudenter och de som arbetar högre upp i organisationen.

Vad handlar uppsatsen om?

– Om att upptäcka olika diskurser och se hur man har framställt tjejer och killar i LVU-domar.

Vilka är era viktigaste slutsatser?

– Vi kunde se att det finns skillnader i hur man väljer att beskriva ungdomar utifrån kön och vi blev förvånade över att det skiljer sig så mycket. Det i sin tur kan påverka bedömningen av domen eller insatsen.

Upplever ni att problemet tas på allvar?

– Man försöker nog vara medveten om sig själv och sina föreställningar men i mångt och mycket är det internaliserat i varje individ. Även om man försöker jobba med sig själv så blir vi påverkade av det samhälle vi lever i.

Vem tror ni har nytta av att läsa er uppsats?

– De flesta egentligen då vi alla påverkas av diskurser. Man kan öka medvetenheten generellt men också specifikt för yrkesverksamma inom de områden som vi har undersökt, till exempel socialnämnden eller de som är involverade i domar.

Vad handlar uppsatsen om?

– Om hur vi ser på äldre i dagens samhälle.

Vilka är dina viktigaste slutsatser?

– Framför allt att det fortfarande finns väldigt många stereotyper och föreställningar om äldre. Även om många är positiva är det stereotyper och slutligen handlar det om vad vi har för rättigheter som äldre.

Upplever du att ålderism tas på allvar inom exempelvis socialtjänsten?

– Jag har inte kommit ut i arbetslivet än men tittar vi på utbildningen så har det inte varit så mycket om äldre. Jag läste en valbar kurs, men det hade kunnat lyftas mer. Alla ska bli gamla, så det är en väldigt viktig fråga.

Vem tror du har nytta av att läsa din uppsats?

– Jag tycker generellt att det är en fråga som bör lyftas i vårt samhälle. Den handlar om hur personer behandlas även ute på gatan, däremot är uppsatsen riktad till socionomer som kommer i kontakt med äldre.

LÄS MER!
Längre intervjuer på socionomen.se

Behovsanpassad skyddsplacering

Stiftelsen Bergslagsgårdar erbjuder flera olika boendialternativ för skyddsplaceringar. Det ingår alltid säkerhetsplanering, socialt stöd, stöd vid myndighetskontakter samt stöd i etablering på ny ort. Vi hämtar vid behov.

Mejeriet

Ett skyddat boende för kvinnor med eller utan medföljande barn. Tar emot placeringar dygnet runt.

**Skyddsjour
alla enheter
019-17 58 49**

Skyddsboende lägenhet

Lägenheter med boendestöd som finns runt om i mellansverige. Tar emot män i behov av skydd, kvinnor med eller utan medföljande barn samt familjer.

Familjehem

Speciellt utvalda familjehem med mångårig erfarenhet tar emot kvinnor med eller utan medföljande barn, familjer eller män i behov av skydd.

 **Stiftelsen
Bergslagsgårdar**

Tel. 019-17 05 90
www.bergslagsgardar.se

Vem vinner priset för Sveriges bästa C-uppsats?

Socialhögskolorna på samtliga universitet och högskolor väljer själva ut den bästa C-uppsatsen på respektive socionomutbildning. De utvalda uppsatserna publiceras på Socionomens hemsida och går därefter till final. När Socionomen publicerat alla bidrag utses en vinnare av en expertgrupp. Den vinnande författaren får ett stipendium på 10 000 kr, av Socionomen!

Utredning – Behandling – Akut

Vi är ett HVB-hem för familjer sedan 1986. Vi erbjuder en trygg och utvecklingsstimulerande miljö för både barn och vuxna. Och har så gjort i över 30 år men vi är inte nöjda med det utan jobbar hårt för att fortsätta utvecklas!

Nanolfsvillan är beläget centralt i Finspång och har plats för 8 familjer som bor i egna lägenheter. Vi arbetar såväl med traditionella behandlingsplaceringar, utredningar som med kortare, flexibla placeringar.

Vi har idag ramavtal med 191 kommuner.

Besök www.nanolfsvillan.se eller ring oss på 0122-159 89 så berättar vi mer.

www.nanolfsvillan.se • tel. 0122-159 89

UPPDRAG BROBYGGGARE

Misstron mot den svenska socialtjänsten har blivit ett växande problem. I Uppsala jobbar Evin Bider och Basem Al-Nabulsi som samhällsvägledare jobba med att bygga förtroende och vända utvecklingen.

TEXT TOMMY JOHANSSON FOTO KARIN BOO

Socialtjänsten kidnappar barn och säljer dem vidare, och muslimska barn placeras i kristna familjer och berövas både sin religion och sin kultur. Det är exempel på de skräckhistorier som spridits om den svenska socialtjänsten i och med den desinformationskampanj som rasade fram under 2022.

I Uppsala, precis som på många andra platser i Sverige, har ryktena fått fäste. Fler familjer undviker att söka stöd, det läser sig mellan socialsekreterare och vårdnadshavare, och samarbeten fallerar. Detta har fått kommunen att agera. I ett försök att stärka tilliten inledde man i slutet av förra året ett nytt projekt där man anställt två samhällsvägledare: Evin Bider och Basem Al-Nabulsi. Under två års tid ska de jobba för att öka invånarnas kunskap om socialtjänstens arbete.

– När vi påbörjade det här projektet så tänkte vi att målgruppen mest bestod av nyanlända eller invånare där det finns språksvårigheter, men vi har insett att det även omfattar personer som är födda och uppväxta i Sverige, säger Evin.

Projektet drivs genom Uppsala ungdomsjour och tanken är att Evin och Basem ska fungera som brobyggare mellan invånarna och socialtjänsten. Om en familj till exempel vägrar att träffa en socialsekreterare så träder Evin och Basem in som en slags medlande och stöttande part.

– Det kan vara att vi på olika sätt berättar hur processen fungerar, vi kan visa bilder, vi kan rita, tills familjerna vet vad det handlar om. När de får en förståelse för hur socialtjänsten arbetar så sjunker oftast oron, säger Evin.

De kan även komma in långt tidigare i processen, förklarar Basem.

– Om det kommer in en orosanmälan kring en familj så kan vi bli kontaktade för att ha ett för möte med familjen. Vi förklarar för dem vad som kommer ske, ställer olika frågor och förklarar hur viktigt det är att de berättar om sin situation för att kunna få rätt stöd, säger han.

– Sedan kan vi också sitta med under mötet med socialsekreteraren. Efter mötet finns vi också kvar om man har frågor eller om det var något som man inte förstod.

En annan viktig del i samhällsvägledarnas uppdrag är att hitta kandidater som kan tänka sig att bli kulturtolkar. Det är personer från civilsamhället som i likhet med samhällsvägledarna ska finnas tillgängliga som en länk mellan invånare och socialtjänst.

– Det här arbetar vi mycket med just nu, att hitta de här personerna, anställa dem och utbilda dem, säger Evin.

DEN OPTIMALA KULTURTOLKEN är en person med invandrarbakgrund som är aktiv i en eller flera föreningar, som har goda kunskaper i

→
Både Evin Bider och
Basem Al-Nabulsi
har lång erarenhet av
att jobba i Uppsalas
förorter.

” Många familjer som kommer från andra länder har dåliga erfarenheter av myndigheter. ”

- ▶ svenska språket och svensk kultur, och inte minst – en god förståelse för hur svensk socialtjänst fungerar. Utöver det behöver kulturtolken ha goda kunskaper i sitt modersmål och i kulturen från sitt hemland.

DETTA ÄR OCKSÅ några av de viktigaste arbetsverktygen för Evin och Basem själva – språkkunskaperna och en vidare förståelse för kulturer. Utöver svenska och engelska pratar Basem arabiska och Evin turkiska. De har dessutom tidigare arbetserfarenheter som ger en bra grund att stå på; Basem som socialarbetare i fält i Gränby på Uppsala ungdomsjour och Evin som socialarbetare i skolan, även det via Uppsala ungdomsjour.

Mål i projektet

- Stödja vårdnadshavare vid kontakt med socialtjänsten.
- Arbeta uppsökande mot myndigheter, föreningar, kommunala verksamheter och andra forum där målgruppen finns.
- Samarbeta med professionella nätverk och samordna informations-träffar för föreningar.
- Öka familjers kunskap om möjligheterna att få hjälp i Uppsala kommun.
- Uppmuntra och motivera föräldrar till att söka stöd och hjälp för sina barn tidigt när det finns ett behov.
- Arbeta för att minska antalet omedelbara omhändertagande enligt LVU.

– Det startade också som ett projekt 2019, berättar hon.

– Man skulle fånga upp barn och unga tidigt, de som befann sig i riskzon för missbruk och kriminalitet. Det handlade mycket om det förebyggande arbetet och att vara en spindel i nätet, en kontakt mellan skola, socialsekreterare och familj, säger hon.

Vikten av brobyggande insatser är inget nytt, förklarar Evin och Basem. Även om desinformationskampanjen förvärrat misstron mot den svenska socialtjänsten så fanns det ett behov redan innan.

– Det man måste komma ihåg är att många familjer som kommer från andra länder har dåliga erfarenheter av myndigheter. De kopplar samman dem med korruption. Man tänker att myndigheterna inte hjälper till, de bestämmer bara och fattar snabba beslut. That's it, säger Basem, och fortsätter:

– Att man då i Sverige får möta personer som förklarar hur processen fungerar ger en lugnande effekt.

Evin minns själv hur inställningen till socialtjänsten och andra myndigheter såg ut när hon växte upp i Uppsala på 90-talet.

– Jag är uppvuxen i Gottsunda och det var tabu att prata om socialtjänst och polis hemma. Jag tror att den inställningen, den rädslan, har nog alltid funnits, säger hon.

Det desinformationskampanjen har gjort, utöver att förvärpa misstron mot socialtjänsten, är att den vidgat problemet till att omfatta även andra viktiga delar av samhället.

– Det har blivit mycket större. Det finns föräldrar som inte vågar ta barnen till tandläkaren när barnen har ont i tänderna av rädsla för att man ska förlora barnen, säger Evin.

– Man vågar inte heller ta med sina barn till öppna förskolan för att man oroar sig för att någon kanske gör en orosanmälan. Man vet inte heller alltid vad en orosanmälan egentligen är och vad som händer om man får en.

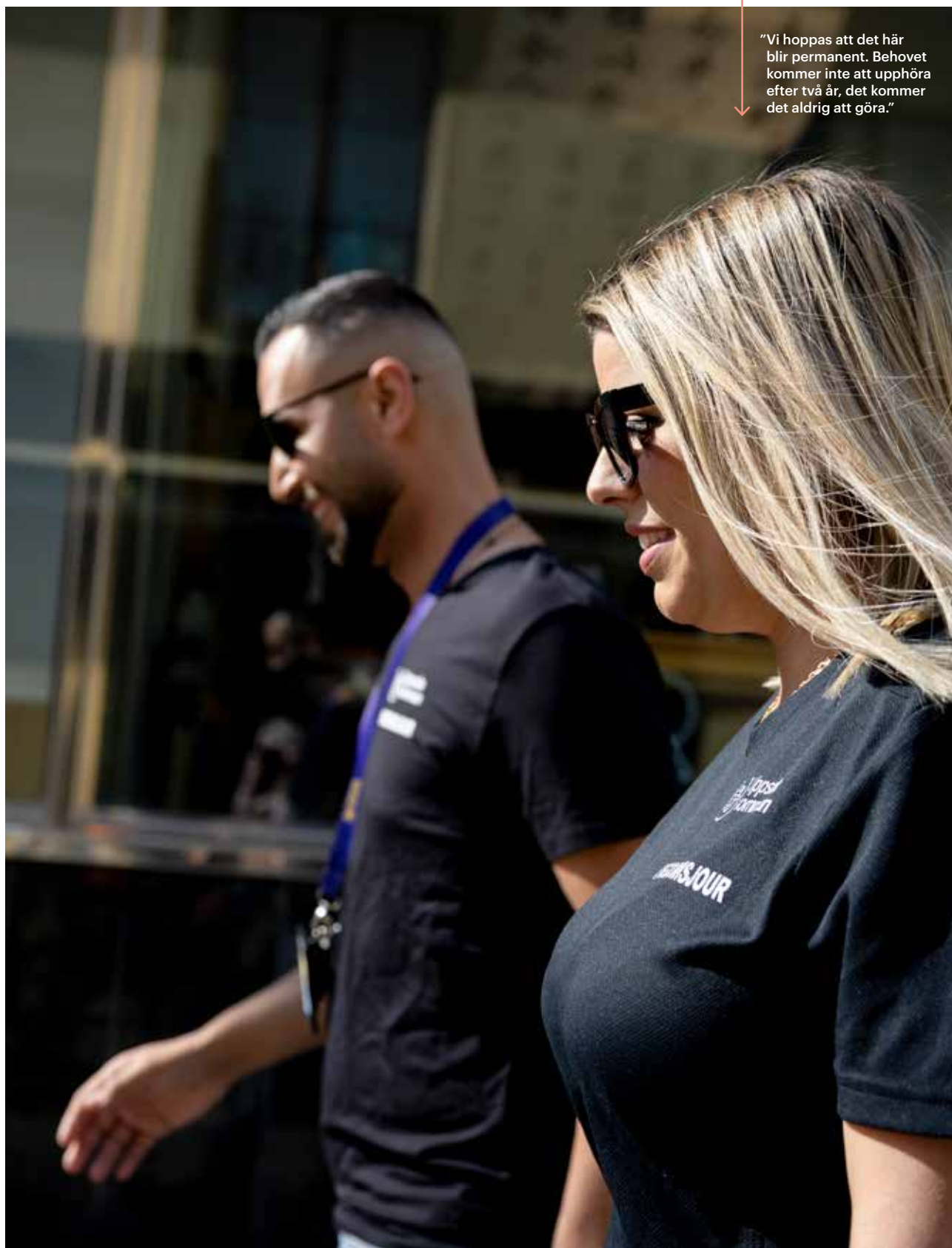
Det är inte alltid så lätt för vårdnadshavare,

MÖTET: SAMHÄLLSVÄGLEDARNA I UPPSALA

MÖTET: SAMHÄLLSVÄGLEDARNA I UPPSALA

“Vi hoppas att det här blir permanent. Behovet kommer inte att upphöra efter två år, det kommer det aldrig att göra.”

” Hos oss finns det tid för föräldrarna, de kan ringa oss tio gånger per dag och komma och träffa oss flera gånger. ”

► konstaterar Evin. Förutsättningarna för barn och föräldrar att lära sig språket och kulturen i ett nytt land ser olika ut och kan skapa situationer som försvarar ytterligare för föräldrarna.

– Barnen kommer in snabbare i samhället än vad föräldrarna gör, via förskolan och skolan, man lär sig språket snabbare och så vidare. De vuxna halkar lätt efter och då kan det bli enklare för barnen att köra med föräldrarna, säger Evin.

Samhällsvägledarna ska då finnas tillgängliga för att stärka vårdnadshavarna i sin föräldraroll.

– I en process så har socialsekreteraren väldigt mycket fokus på barnet, precis som det ska vara, medan föräldrarna läggs mer åt sidan. Hos oss finns det tid för föräldrarna, de kan ringa oss tio gånger per dag och de kan komma och träffa oss flera gånger, säger Basem, och fortsätter:

– Vi värnar mycket om det förebyggande arbetet, att man söker hjälp tidigt innan situationen blir för allvarlig. Vi vill att invånarna ska veta att vi har föräldrautbildningar, familjebehandling, ungdomscentrum.

PROJEKTET I UPPSALA är nytt. Evin och Basem har varit i gång sedan november 2022 och hittills har mycket fokus legat på att hitta kulturtolkar, färdigställa deras utbildningar, bygga relationer med familjer och marknadsföra verksamheten.

Det finns mycket kvar att göra.

– Redan nu är det väldigt många som hör av sig till oss så vi hoppas först och främst att vi blir fler, så att vi hinner med mer. Vi hoppas också att detta sprider sig mer i vår egen förvaltning så att fler socialsekreterare hör av sig till oss. Sedan vill vi också komma ut mer i föreningar, öppna förskolan, skolor, överallt där målgruppen finns, säger Evin.

Vad ser ni som era största utmaningar?

– En del blir ju att försöka begränsa sig. Både jag och Basem brinner för de här frågorna och springer fram i 200 kilometer i timmen. Vi vill ju vara tillgängliga och finnas där för alla, både för våra kollegor i förvaltningen och för vårdnadshavarna. Utmaningen blir att räkna till.

Vad har ni för mål när de här två åren har passerat?

– Vi hoppas att det här blir permanent. Behovet kommer inte att upphöra efter två år, det kommer det aldrig att göra. Vi behöver alltid finnas där för vårdnadshavare och familjer.

Det behöver också få ta tid, poängterar Evin.

– Det som är viktigt att nämna är att det vi gör sprider sig. Om familjen träffar en granne eller några vänner, som också kommit i kontakt med socialtjänsten, så kan de berätta om bemötandet de fick, hur det gick till och hur de kom vidare. ◀

ANNONS

www.emdr-academy.se

BLI CERTIFIERAD EMDR PRACTITIONER

En unik utbildning för dig som önskar mer evidens och snabba resultat!

VÄXANDE KLYFTOR

I diskussionen om utsatta områden brukar polisens lista väga tungt. Men en jämförelse med Segregationsbarometerns lista ger en djupare förståelse för Sveriges växande klyftor.

AV ANNIKA SJÖBERG GRAFIK LOUISE BÅÅTH

Vartannat år då Polisens lista över utsatta områden släpps blir den mediala uppmärksamheten stor. Vilka områden har kommit till? Och har något lyckats ta sig bort från listan? Då får kommunalpolitiker gärna berättat i media om vad de gjort för att få bukt på problemen. Men metoden bakom Polisens lista har fått kritik. 2020 framförde Riksrevisionen bland annat att den till viss del bygger på subjektiva bedömningar, och att avgränsningen av områden inte skett på ett enhetligt vis. Dessutom var listan då den skapades 2015 aldrig tänkt att offentliggöras, den skulle vara ett internt arbetsverktyg för att prioritera åtgärder och resurser.

FOTO: PRIVAT

För att bättre kunna följa upp segregationsmönster på låg regional nivå lanserade Delmos för ett par år sedan ett annat mätverktyg: Segregationsbarometern. Nu har Tapio Salonen, professor vid Malmö universitet lagt de två listorna över varandra för att se hur många områden som överlappar.

Resultatet visar på en hel del skillnader.

– Resultaten från den här studien talar för att Polisens lista kan användas för att belysa ”toppen på isberget”, där segregationen uttrycks i form av kriminalitet. Men för politik, förvaltning och andra samhällsaktörer ger Segregationsbarometern en bättre förståelse för vad som konstituerar social oro, säger Tapio Salonen.

ÖVERBLICK

4

kommuner fanns endast på Polisens lista över utsatta områden.

22

kommuner fanns på både Polisens lista och i Segregationsbarometern.

52

kommuner finns endast med i Segregationsbarometern.

(Gäller på kommunal nivå år 2020.)

ANDEL INVÅNARE I UTSATTA OMRÅDEN

	Polisens lista	Segregationsbarometern
Stockholm	15,5	4,8
Göteborg	20	11,7
Malmö	18,2	20,3
Riket:	6,4	5,4

VARIABLER I SEGREGATIONSBAROMETERN

- 1 Inkomst mätt som andel personer med inkomst under 60 procent av medianvärdet.
- 2 Utbildning, mätt som andel personer med förgymnasial utbildning.
- 3 Arbetsmarknadsposition, mätt som andel personer som haft ekonomiskt bistånd i minst tio månader och/eller har varit arbetslösa i mer än sex månader.

VARIABLER I POLISENS LISTA

- 1 Ekonomisk marginalisering, mätt som förvärvsfrekvens, inkomst och utbildningsnivå.
- 2 Segregation.
- 3 Sårbara familje-/boendeförhållanden, till exempel trångboddhet och antalet ensamstående med barn.

Balans i det sociala rummet

Biblioteken ska vara öppna. För alla. För Erik Rimsten, bibliotekssocionom i Örebro, är en av uppgifterna att bidra till att skapa ett rum som passar den totala mixen av personer som söker sig till biblioteket.

TVÅ

RYMLIGA KOSTYMER

Biblioteksanställd och socionom. Erik Rimsten hjälper både dem som söker Tranströmer och dem som behöver hitta ett härbärke.

FOTO ULLA-CARIN EKBLOM TEXT ANNIKA SJÖBERG

Del av Kulturkvarteret

I början av 2021 flyttade Örebro bibliotek in i nya lokaler. I samband med flytten började även tankarna på att ta in nya kompetenser att gro.

Möten av olika karaktär

Problematiken Erik Rimsten möter i rollen som socionom rör sig mellan allt från ensamhet till droghandel i lokalen. Hela tiden handlar det om att etablera relationer och lotsa vidare till andra funktioner i samhället. Att hjälpa till där han kan.

Utlåning

Precis som övrig personal jobbar Erik Rimsten också i utlåningsdisken.

Koll på rummet

– Det gäller att alltid balansera samtalen med besökarna, det kan ju stå ett litet barn bredvid.

Samarbetar med väktare

Väktarna är alltid bara ett samtal bort. Vid stängning kommer de och går ett varv i lokalen och kollar att ingen bestämt sig för att sova över.

En trygg kontakt

– Erik är den enda som invaggar mig i ett lugn. Han hjälper mig att vara i verkligheten, och det får gärna bli en skrytartikel, för du är så himla bra. Vi möts i musiken, konsten och den gemensamma författaren Sture Dahlström, säger en av bibliotekets hemlösa besökare.

Ett flöde genom lokalen

Efter en tids arbete i den nya lokalen konstaterar Erik att de är fina, men rymmer vissa utmaningar.

Han konstaterar att det finns ett flöde där de hemlösa rör sig: från Porten, till resecentrum och till biblioteket.

Bibliotek för alla

Bibliotek är en av samhällets få mötesplatser du kan komma till, utan att behöva köpa något. De fyller en demokratisk funktion, men tillgängligheten gör också att det finns en historik av stök i lokalerna.

- När vi tittade på vilka kompetenser som behövde stärkas inför flytten till Örebros nya Kulturkvarteret var bemötandekompetensen en del. Vi måste kunna möta alla människor oavsett om de har någon typ av funktionshinder, NPF eller social problematik, säger Lars Hilmersson, verksamhetschef vid Örebro bibliotek.

Eftersom en bibliotekarieutbildning inte ger expertkunskap i bemötande kom de på idén att anställa en socionom. Erik Rimsten tillträdde i början på 2022 och sedan dess har all personal fått utbildning i NPF och de har haft samtalsgrupper om bland annat regler, gränssättning, och vad som är bibliotekets uppdrag: Får man äta eller sova i biblioteket? Och vad är i sådana fall mat? När ska man kalla på polisen eller ordningsvakt? Och så vidare.

- Det vi landat i är att biblioteket ska vara tillgängligt för alla, men om vi inte upprätthåller vissa gränser så blir det inte det. Om man till exempel som drogfri narkoman riskerar att möta sin gamla langare i biblioteket så utestänger vi den personen, säger Lars Hilmersson.

En annan slutsats är att de inte kan hantera alla frågor själva. Det krävs samverkan med såväl polis som andra aktörer, till exempel härbärgen och civilsamhället.

ANNONS

Skyddat boende
där alla kan känna sig trygga

Till våra skyddade boenden
får även husdjur följa med.

Ingen kvinna ska behöva välja
mellan trygghet och sin bästa vän.

UPPSALA
**KVINNO
+ JOUR**

vårsta diakoni

Vi söker ny medarbetare

FAMILJERÅDGIVARE 60-100%

För arbete inom Svenska kyrkans familjerådgivning i Härnösand. Du ingår i ett arbetslag som arbetar på uppdrag av Svenska kyrkan och Härnösands kommun. Grundutbildning och relevant fortbildning samt erfarenhet av behandling med par/familjer erfordras.

För mer information,

se vår hemsida: varsta.se/lediga-tjanster/
eller kontakta direktor Fred Nilsson [070-1903900](tel:070-1903900).
Ansökan sänds till anna-karin.norell@varsta.se senast 13 juli 2023.

Stiftelsen Vårsta diakonigård i Härnösand är ett diakonalt utvecklingscentrum med nära anknytning till Svenska kyrkan. Verksamhet bedrivs huvudsakligen genom utbildning, rehabilitering, rådgivning, stress- och traumahantering, hotell/konferens, trygghetsboende mm.

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

SARA ERLANDSSON är lektor vid Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

MÅNGA NACKDELAR MED VALFRIHET I ÄLDREOMSORGEN

Valet av utförare borde underlättas för personer som behöver äldreomsorg. Dagens system är otillgängligt för många, vilket leder till ännu större skillnader mellan äldre personer visar forskning vid Stockholms universitet

TEXT ANNETTE U WALLQVIST

Systemet med att välja vårdgivare är utvecklat för friska personer med full kapacitet att vara en aktiv kund. För att göra ett välinformerat val krävs både energi och förmåga att söka och utvärdera information.

– Personer som behöver äldreomsorg har sällan den kapaciteten. Tittar vi på utvecklingen ser vi dessutom att tröskeln för när en person är aktuell för äldreomsorg har höjts. Det betyder att personer ofta är ganska dåliga när det blir aktuellt med hemtjänst, konstaterar Sara Erlandsson som är lektor vid Stockholms universitet.

Sara Erlandsson forskar om arbetsvillkor för personer som arbetar inom äldreomsorgen och med personer med funktionsnedsättning.

I samarbete med Lea Graff från VIVE, Det Nationale Forsknings- och Analysecenter for Velfærd, Olli Karsio vid universitetet i Tammerfors och Helene Brodin från Stockholms

universitet har hon gjort studien Choice models in Nordic long-term care: care managers' experiences of privilege and disadvantage among older adults. De har intervjuat biståndshandläggare i Köpenhamn, Tammerfors och Stockholm för att ta reda på hur handläggarna upplever att äldres val av utförare i äldreomsorgen, hemtjänsten eller av äldreboende fungerar i praktiken. Hur påverkar valfriheten brukarna och hur går valet till?

– Alla tre städerna har i sina respektive länder legat i framkant när det gäller att införa valfrihet i vårdvalet. Men den har införts på olika sätt, så vi ville också se vilka skillnader som finns och hur de ser ut, berättar Sara Erlandsson.

EN STOR SKILLNAD mellan länderna är hur många utförare som finns, där Stockholm står ut genom att erbjuda ett stort antal vårdgivare, ungefär ett sextiotal. I Köpenhamn var antalet vårdgivare för äldre begränsat till en handfull, medan Finlands system är komplicerat efter-

► som det erbjuder många typer av val av både vårdgivare, olika typer av tjänster och vård.

– Det har också betydelse hur avgifterna ser ut, eftersom det är relaterat till ojämlikhet, konstaterar Sara Erlandsson.

Hon berättar att avgifterna i Tammerfors är relativt höga och att det dessutom går att göra tillval i äldreomsorgen för den som har råd att betala extra. I Köpenhamn däremot är avgifterna låga. I Stockholm finns en maxtaxa, oavsett hur stora vårdbehov en person har.

Klart är att, oavsett stad, är det svårt för de äldre att ta till sig informationen på det sätt som krävs för att de ska kunna göra medvetna och välinformerade val. Och mellan de äldre varierar förmågan beroende på hur sjuka de är, hur mycket hjälp de får från anhöriga, om de har eventuell funktionsnedsättning eller vilket språk de pratar. Det gör att valet knappast kan ses som jämlikt. I Tammerfors har dessutom den äldres ekonomi stor påverkan på äldreomsorgen.

– Det vi reagerade mest på i resultaten är att valet är så svårt. Det beror på att systemet är utvecklat för friska personer. En annan sak som var slående är att för att få tillgång till all information krävs att du har internet, och det har inte alla i den här gruppen, säger Sara Erlandsson.

För en person som är svårt sjuk kan hindren vara många, visar studien. Många har inte ens en dator där de kan sitta och jämföra olika alternativ. En del saknar också kunskap om hur det går till att söka information på internet. Andra kan ha nedsatt syn och helt enkelt inte se informationen ordentligt.

– Det är inte ovanligt att den som ska välja utförare befinner sig i en krissituation. Till exempel någon som är inlagd på sjukhus och som måste göra ett val för att överhuvudtaget få komma hem. Då blir det stressigt, särskilt om man kanske inte ens vet hur äldreomsorgen fungerar, vilka insatser som går att få, vad de kostar och hur valet går till.

Biståndshandläggarens uppgift är att göra en bedömning av den äldres omsorgsbehov och sedan informera om hur äldreomsorgen fungerar och om hur valet ska göras. Biståndshandläggaren får inte rekommendera en viss utförare framför en annan, utan måste hålla sig neutral.

– Men det här är något som handläggarna förhåller sig olika till. Det finns de som betonar neutraliteten ganska mycket, medan andra försöker underlätta den äldres val genom att till exempel erbjuda sig att välja ut ett antal utförare av äldreomsorg som har kontor nära den äldres bostad. Eller som hjälper till med att filtrera fram

utförare som behärskar ett visst språk. Det är ett sätt att göra valet lite lättare för den äldre.

Vissa biståndshandläggare kan uppleva lite av en moralisk konflikt när de har information om en utförare, till exempel att många blivit missnöjda med valet, men inte får tala om det för den äldre.

– Många känner ett stort ansvar för att valet av äldreomsorg ska bli bra. Särskilt när det är en äldre person som saknar starka anhöriga, säger Sara Erlandsson.

Biståndshandläggarna träffar i regel den äldre bara en gång för att informera om valet av utförare. Det gör att det är mycket information som ska processas under en timme, utan möjlighet till uppföljning och följdfrågor. Att få ett uppföljande samtal innan beslutet, skulle underlätta för många menar Sara Erlandsson.

Svårigheterna vid valet av utförare blottar också den ojämlikhet som finns mellan äldre. Personer som pratar svenska, har en högre utbildning eller erfarenhet av byråkratiska processer har mycket större möjlighet att göra ett välinformerat val. De har lättare för att navigera i systemet och vet vilka frågor som bör ställas för att få en utförare av äldreomsorg som fungerar.

Forskningen i korthet

Valfrihet inom äldreomsorgen har införts i flera nordiska länder. Syftet är att de äldre ska känna större makt över sina liv och få möjlighet att välja en äldreomsorg som passar dem. Men informerade val bygger på individers förmåga att göra medvetna val, vilket riskerar leda till ökad ojämlikhet bland äldre med omsorgsbehov. Studien utforskar biståndshandläggares erfarenheter av hur valfriheten när det gäller utförare påverkar äldres tillgång till omsorgstjänster i Köpenhamn, Tammerfors och Stockholm.

Gemensamt för de tre städerna är:

- Det finns stora skillnader i de äldres möjligheter att tillgodogöra sig informationen. Därför bör tillgängligheten förbättras ur flera aspekter.
- Det kan vara svårt att få äldreomsorg, anpassad utifrån de egna behoven.
- Valfriheten innebär fler nackdelar än fördelar för de äldre.

” Det är inte ovanligt att den som ska välja utförare befinner sig i en krissituation. ”

De anhörigas förmåga och kapacitet är också en viktig faktor som påverkar.

– Det handlar mycket om förmågan att hitta, förstå och hantera information. För att till exempel fråga om personalomsättning, måste man känna till att det är ett vanligt problem.

I alla tre städerna visade det sig också vara brist på äldreomsorg som matchar behoven hos äldre med komplicerade behov, som kan finnas hos till exempel personer med missbruk eller psykiska problem.

– För dem finns knappt några lämpliga alternativ, vilket gör att valet blir på ett sätt ganska irrelevant för dem, säger Sara Erlandsson.

MEN NÅGRA LJUSGLIMTAR finns. Den tydligaste i Stockholm, där det finns företag som har profilerat sig på att erbjuda omsorg på vissa språk. Där leder valet till en ökad möjlighet för den äldre att få omsorg av personal som den kan kommunicera med.

– Det finns några specialiserade på de största språken, som finska och arabiska. Men det är ingen garanti för att all personal kan språket.

För att underlätta för de äldre att göra bättre val, efterlyser Sara Erlandsson att informationen i större utsträckning görs tillgänglig för alla. Det kan till exempel vara att översätta till fler språk eller göra det möjligt att få texter upplästa för den som har nedsatt syn.

– Vi gjorde intervjuerna innan pandemin, så det kan ha hänt en del. Men i Stockholm var det tidigare så att den äldre fick en tjock bunt med A4-papper där alla företag fanns listade. Företagen stod i bokstavsordning vilket ledde till att många valde ett företag vars namn började på A.

Numera finns en sida på webben där det är möjligt att jämföra och filtrera fram olika företag, utifrån specifika behov, men det är fortfarande svårtillgängligt för sjuka personer med stora hjälpbehov.

EFTERSOM VALET av utförare är så svårt för så många lyfter flera biståndshandläggare fram att de skulle önska att det alltid fanns ett icke-

vals-alternativ som kunde tilldelas den som inte kan eller vill välja själv. Det kan till exempel bli väldigt komplext med en person med demens, som varken vill eller accepterar att hen behöver äldreomsorg, och än mindre att hen behöver välja en utförare.

– I Stockholm finns möjligheten till ett icke-vals-alternativ sedan länge. Men i till exempel Köpenhamn måste du välja något, annars får du ingen hemtjänst. Biståndshandläggare har berättat hur de har tvingat fram ett val, till exempel genom att fråga vilken broschyr som är finast och sen ta den, berättar Sara Erlandsson.

Valet av utförare i äldreomsorgen har motiverats som en ökad frihet för individen där konkurrensen företag emellan ska driva på för en bättre kvalitet. Men när det gäller äldreomsorg fungerar inte marknadskrafterna som det är tänkt, menar Sara Erlandsson.

– Det svåra här är att det är väldigt ovanligt att personer väljer om, även när de inte trivs. När man väl har valt ett företag, blir det en stor personlig kostnad att byta. Särskilt om man kanske lärt känna vissa i personalen som man tycker om, men också för att det är jobbigt att börja om hela processen med att tala om vem man är och hur de egna behoven ser ut.

SARA ERLANDSSON hoppas på att forskningen ska få politiker att tillgängliggöra informationen bättre för att inte öka på skillnaderna mellan äldre personer. Men hon hoppas också att kommunerna ska ta bättre ansvar för äldreomsorgen så att kvaliteten är genomgående hög.

– Viktigast är att få till ett transparent och tillgängligt system, som är lätt att förstå och ta till sig oavsett kognitiv förmåga.

Dessutom borde biståndshandläggarna få möjlighet att stödja de äldre bättre när de ska fatta sitt viktiga beslut.

– Det handlar inte om att de ska ge rekommendationer. Men de borde få möjlighet att ge vägledning i vilka frågor som kan vara bra att ställa. Den här valfriheten är inte så mycket frihet för de äldre. ◀

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Unga i våldsamma relationer söker stöd online

ANONYMT STÖD. Ideella verksamheters stöd, och anonymiteten de erbjuder, spelar en viktig roll för unga i våldsamma relationer. Det visar en ny studie av Carolina Överlien och Sibel Korkmaz vid Stockholms universitet. Det faktum att unga kan söka stöd anonymt, direkt då ett stödbehov uppstår, är viktigt. Det gäller kanske särskilt för dem som lever i en hedersrelaterad kontext där den som utsätts för våld kanske inte kan vända sig till sitt sociala nätverk.

För unga kan det också röra sig om att få stöd i ett pågående händelseförlopp, eller om att få

klarhet i om ett beteende bör tolkas som våld eller inte. Samtidigt har det anonyma chattstödet sina begränsningar. Det är svårt att veta hur det som sägs i chatten landar, och det är inte alltid lätt att veta vart man ska hänvisa den som behöver mer stöd. Samtidigt vill de ideella verksamheterna se

sig som en brygga till ett offentligt stöd, men den typen av långsiktiga lösningar finns inte alltid att tillgå.

Referens: Sibel Korkmaz och Carolina Överlien, (2023), *Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet: Möjligheter och begränsningar*, Stockholms universitet.

Ny förståelse för självskadebeteende hos flickor

PSYKISK OHÄLSA. Självskadebeteende hos unga, främst flickor, har ökat de senaste åren. Beteendet hänger ihop med psykisk ohälsa och risk för suicid. I en norsk kvalitativ studie har 19 flickor mellan 13-18 år intervjuats om sitt självskadebeteende. Utifrån resultatet har forskarna sett tre olika motiv till beteendet: "Jag förtjänar smärtan", "Jag vill inte känna någonting" och "Jag är skadat gods och ingen bryr sig".

Resultaten tyder på att det finns stora skillnader i förmågan att integrera svåra känslor, behov och traumatiska upplevelser som en del av den egna personen. Den kan också ge en mer nyanserad bild av självskadebeteende hos unga som kan vara till hjälp i behandlingen.

Referens: Line Indrevoll Stänicke, *The Punished Self, the Unknown Self, and the Harmed Self – Toward a More Nuanced Understanding of Self-Harm Among Adolescent Girls*, *Frontiers in psychology*, vol. 12 - 2021.

Mediabevakningen av cannabis påverkar narkotikapolitiken

KRIMINALITET. Mediabevakningen av gängkriminalitet och utsatta områden i Sverige har varit omfattande de senaste åren. I en studie har en grupp forskare analyserat 71 artiklar från svenska dagstidningar för att se hur köpare och säljare beskrivs och vilken diskurs som används. Resultatet visar att den illegala handeln med cannabis kopplas till organiserad brottslighet. Handeln ses som ekonomiskt viktig för gängen och användarna beskrivs som skyldiga till att göda den organiserade brottsligheten. I media användes en kombination av ekonomisk och moralisk diskurs för att argumentera för såväl förbud som avkriminalisering.

Med studien vill forskarna skapa en grund för diskussion kring relationen mellan mediabevakning och narkotikapolitik och forskarna drar slutsatsen att den förmodat neutrala journalistiken lyfte fram kopplingen mellan cannabis och våld, samtidigt som man problematiserade köpare och säljare.

Referens: Mats Ekendahl, Josefin Månsson & Patrik Karlsson (2023) Media constructions of an illegal drug: the link between cannabis and organized crime in Swedish newspapers, Drugs: Education, Prevention and Policy, DOI

Barndomstrauma ökar risk för beroende

Risken att utveckla beroende är tre gånger så hög bland barn som utsatts för trauma. Därför behöver behandling inriktas på traumat, enligt forskaren Andrea Johansson Capusan. TEXT ANNETTE WALLQVIST

FOTO: LIU

Vad handlar studien om?

– Om risken för beroende hos personer som varit utsatta för olika former av misshandel och övergrepp i barndomen. Vi har från nationella register följt upp personer som under barndomen fått behandling på en specialistenhet för traumabehandling inom barn- och ungdomspsykiatri, BUP. I en experimentell studie har vi också jämfört patienter från specialistenheten som utvecklat beroende med de som inte utvecklat beroende, vi har även jämfört med friska personer och personer med beroende som inte varit patienter på specialistenheten på BUP.

Vilka är de viktigaste resultaten?

– Att barn som far illa och blir utsatta för trauman har en betydande överrisk för att utveckla beroende som vuxna. Risken är tre gånger högre hos personer som varit patienter på en traumaenhet, jämfört med sina egna syskon, som inte varit i kontakt med traumaenheten. Risken finns kvar, även när vi kontrollerar för andra riskfaktorer.

Resultaten i den experimentella studien visar att de som varit utsatta för trauman men inte utvecklar beroende har högre nivåer av anandamid, en kroppsegen cannabinoid som är involverad i känslereglering och stresshantering. Personer som varit utsatta för trauman under barndomen har helt enkelt svårare med känslereglering.

Vilka kan ha nytta av resultaten och på vilket sätt?

De som jobbar inom beroendevården och som träffar barn och unga. De behöver känna till det starka sambandet mellan trauma och beroenderisk, så att de kan uppmärksamma och behandla ungdomarna. Men även beslutsfattare behöver vara medvetna om PTSD och trauma hos personer med skadligt bruk och beroende, så de avsätter resurser för personal och kompetens för behandling för PTSD och bättre känslereglering.

LÄS MER!
Längre intervju på socionomen.se

Debatt

I dag går allt för många **familjehemsplacerade barn ut skolan med ofullständiga betyg**. Det går att ändra på genom att ge fler tillgång till Skolfam.

Cecilia Sjölander, general-sekreterare, Stiftelsen allmänna barnhuset FOTO: PRIVAT

Emma Tengwall, nationell samordnare Skolfam, Stiftelsen allmänna barnhuset FOTO: PRIVAT

”GE BARN I FAMILJEHEM BÄTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR ATT KLARA SKOLAN”

Läsförmågan hos barn i årskurs 4 sjunker, det meddelade Skolverket i maj. Enligt såväl Barnkonventionen som Socialtjänstlagen och Skollagen har varje barn rätt till det stöd och den hjälp hen behöver för att klara av sin skolgång. Men i dag går allt för många av de drygt 7 500 barn i Sverige mellan 7 och 14 år som lever i familjehem ut skolan med ofullständiga betyg. I den senaste granskningen av Sverige som FN:s barnrättskommitté genomförde i februari 2023 kritiserade kommittén Sverige för att vi inte kan säkerställa att barn som omhändertagits eller lever i socioekonomiskt missgynnade familjer får en likvärdig tillgång till god utbildning.

ATT LYCKAS I SKOLAN är i särklass den viktigaste skyddsfaktorn för att undvika framtida problem som psykisk ohälsa, missbruk, brottslighet och bidragsberoende. Om ett barn går ut skolan med godkända betyg i nian, halveras risken för utanförskap i vuxen ålder.

Skolresultat för barn som är, eller har varit i samhällsvård skiljer sig markant från andras:

- 85,6 procent av alla barn som gick ut grundskolan 2015 hade behörighet till gymnasiet (Skolverket, 2022).
- Endast 52 procent av pojkarna och 60 procent av flickorna i samhällsvård

gick ut grundskolan 2015 med behörighet till gymnasiet (Socialstyrelsens lägesrapport, 2016).

Som en lösning för att öka placerade barns möjlighet att gå ut nian med godkända betyg driver Stiftelsen Allmänna Barnhuset arbetet med att implementera arbetsmodellen Skolfam. Modellen går ut på att socialtjänst, skola och familjehem samverkar för att grundskoleelever i familjehem ska utvecklas optimalt och nå så goda resultat i skolan som möjligt. Skolfam finns i dag i 20 av Sveriges 290 kommuner. Det är manualstyrt och innebär att barnets socialsekreterare, psykolog och specialpedagog bildar ett team kring barnet. Tillsammans kartlägger de barnets förutsättningar för skolprestation och följer upp barnets skolutveckling till slutet av grundskolan. På det här sättet kan skolan ge ett individanpassat stöd åt elever som bor i familjehem och erbjuda eleven utmaningar på rätt nivå.

ENLIGT SIFFROR från Socialstyrelsen 2022 var det totalt 7 606 barn mellan 7 och 14 år som levde i familjehem i Sverige 2021. Ungefär 10 procent av dem har fått insatsen Skolfam och resultaten är slående.

2022 var det 75,6 procent av barnen som fått Skolfam som hade gymnasiebehörighet efter nian. 19 av Sveriges Skolfam-team hade över 80 procent direkt behöriga, vilket är nästan i nivå med alla Sveriges grundskoleelever som vi visade ovan. Studier har också visat att redan efter de två första åren med Skol-

fam bryts den negativa utvecklingen av små gradvisa försämringar i skolresultat som annars tyvärr är norm för barn i samhällsvård.

Vissa omständigheter i ett barns utveckling är svåra att påverka men skolresultat går, och ska optimeras så att barn upplever framgång och utvecklas positivt. Att erbjuda barn i familjehem Skolfam är en viktig investering i deras framtid och ett sätt att säkerställa att deras rättigheter blir tillgodosedda.

Socialtjänst och skola behöver samverka för att vända utvecklingen tillsammans. Genom att erbjuda Skolfam i landets alla kommuner kan Sverige leva

upp till barnkonventionens intentioner och ge varje barn som placeras i familjehem förutsättningar till en god utbildning och en ljusare framtid. ◀

”Endast 52 procent av pojkarna och 60 procent av flickorna i samhällsvård gick ut grundskolan 2015 med behörighet till gymnasiet.”

VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebook sida eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

ANNONS

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga och vuxna för hela livets behov inom funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Läs mer om oss på nytida.se

nytida

Sett, läst, hört

Full koll på trans

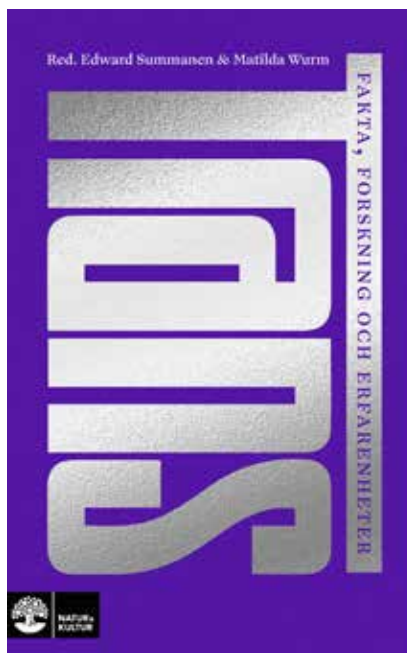
FACKLITTERATUR

Trans. Fakta, forskning och erfarenheter

Av: Edward Summanen, Matilda Wurm, med flera.
Natur och kultur

Transpersoner är den senaste gruppen människor att attackeras i det ständigt svallande kulturkriget. Extremhögern är förstås mest aktiva, men runt om i världen ser vi hur också högerkristna, konspirationsteoretiker och en viss sorts radikalfeminister sluter upp på dess sida. Åsikterna är många och känslorna heta – men kunskapen ofta knapp. Det vill den här boken råda bot på, bland annat genom att helt enkelt reda ut vad trans är och vad det inte är.

I 13 kapitel behandlar en rad skribenter olika ämnen kopplade till temat. Det kan handla om i samtidsdebatten laddade frågor som könsbekräftande vård och trans och feminism, men också om hur man stöttar barn som bryter mot könsrelaterade normer och vad yrkesverksamma ska tänka på i bemötandet av transpersoner. Socialsekreterare och andra relevanta yrkeskategorier uppmanas att skaffa sig kunskap och medvetenhet om sina egna fördomar, och hur dessa påverkar mötet med klienten. Många transpersoner har

dåliga erfarenheter av vårdinstitutioner och myndigheter. Boken redogör för en rapport från Folkhälsomyndigheten från 2015, där 28 procent av de tillfrågade uppgav att de hade blivit dåligt bemötta av hälso- och sjukvården, och 5 procent att de vägrats vård.

Tim Andersson

Familjehem för barn med NPF. Handbok för socialtjänsten, familjehem och konsulter

Av: Carolina Lindberg Wiman
Gothia kompetens

Trots att barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ställer särskilda krav på ett familjehem, saknas det ofta kunskap om utmaningarna. Den här boken vänder sig till socialtjänst, familjehemskonsulenter och familjehem, som placerar och tar emot barn med NPF, och syftet är att utbilda. Den är uppdelad i tre delar – med fokus på situationen före, under och efter en placering – och tar upp sådant som vad man ska tänka på vid möten och oplanerade avbrott.

Carolina Lindberg Wiman är socionom, handledare och pedagog inom NPF och psykosocialt arbete. Hon är medförfattare till flera böcker i samma tema, som Ung och vuxen med asperger och AST och Föräldraboken om autismspektrumtillstånd, och hon handleder, utbildar och föreläser för personal och familjehem om placerade barns behov.

Tim Andersson

PODD: MIA KHALIFA – DEN ÅNGERFULLA PORRSTJÄRNAN

P3 ID, i Sveriges Radio, om Mia Khalifa som blev världens mest sedda porrskådis som 21-åring. Det här är en historia om porr, politik och religion, men också om internet som skampåle, dubbelmoral, maktrelationer och om att försöka börja om på nytt.

Filmtips för regniga dagar!

Text: Fredrik Söderlund

1 Tell me everything

16-åriga Johnny och hans kompisgäng lever i en tid präglad av sociala medier, psykisk ohälsa, en jakt på identitet och eskapism. Hans pappa har nyligen gått bort och Johnny lever i en förnekelsebubbla. Till slut rämnar fasaden och han måste ta hjälp från sin omgivning. Vi är inte överdrivet bortskämda med brittiska ungdomsserier och denna är bitvis briljant. Karaktärs-galleriet bland ton-åringarna har alla sina specifika attribut.

Tänk en mix mellan norska "Skam" och amerikanska "Euphoria", så kommer du nära.

Visas på HBO Max

2 Chokehold

Paret Yalin och Beyza har lämnat Istanbul efter en ekonomisk skandal. Flera miljoner människor i landet har blivit skuldsatta på grund av Yalins firmas bluff. Han tror att flytten ska få krisen att blåsa över, men invånarna blir mer och mer hotfulla. Till slut förvärrar Yalins desperata handlingar situationen och han går omkring med en panisk rädsla. "Chokehold" ("Boga Boga" i originaltitel) är ett krypande och kusligt thrillerdrama som dessutom lyckas beröra inskränkthet, en ihållande finanskris, flyktingsituationen och klasskillnader.

Visas på Netflix

3 Normal

Ingenting med 14-åriga Lucies vardag är normalt. Hon tar hand om sin MS-sjuka far, väntar på att socialtjänsten ska göra ett avgörande hembesök och jobbar extra på en snabbmatsrestaurang.

Hon halkar efter i skolan och blir vän med klassens excentriker. Samtidigt har hon sin fantasi och talang för att komma på historier. Det blir hennes krycka i vardagen. Franska "Normal" är ett fint far/dotter-porträtt om deras små upptåg och en tillvaro där barnet tvingas bli förälder. Det ryms både hjärta, smärta, humor och sorg.

Går på bio (Distributör: Njutafilms)

”Förorternas unga är en paradox”

Mitt första jobb som socionom var ett vikariat som fältassistent i Hammarkullen. Det var 70-tal och mediernas bild av ungdomen i den ”farliga förorten” dominerades av haschrockning och väskryckande mopedgång. Nationalteatern sjöng att de var ”barn av sin tid” och som socialarbetare såg vi ungdomsproblemen som uttryck för den sociala rotlöshet som var följden av ett Sverige som ömsade skinn. Urbanisering och betongförorter ersatte tryggheten i de by- och kvartersgemenskaper som fick ge vika för moderniseringens vindar. Hammarkullens invånare kom från nedläggningsbygder runt om i landet såväl som från nyligen rivna stadsdelar med utedass i Göteborgs innerstad. I förorten formade de unga, som svar på vilshenheten, gemenskaper som inte sällan hängav sig åt olagligheter. Men samhället mötte inte gängen med kriminalpolitik utan socialpedagogik och vi fältassistenter utvecklade metoder för det sociala arbetet som tog sin utgångspunkt i de behov som de unga gav uttryck för.

VID MILLENIESKIFTET, när jag återvände till Hammarkullen som forskare var det arbetslöshet, bidragsberoende och ”svensk gleshet” som definierade bilden av stadsdelen. De ungas situation var i än högre grad präglad av social

FOTO: PRIVAT

Ove Sernhede

professor i socialt arbete,
Göteborgs universitet

osäkerhet och invånarna kom från globens alla hörn. Hammarkullen var nu en stadsdel där det talades närmare hundra språk. När de unga möttes på gatan formades gemenskaper som på olika sätt, inte minst i rap-musiken, gav uttryck för kritik av de sociala orättvisorna. I takt med att segregation och sociala oroligheter eskalerade blev samhällets strategier för att möta de unga allt mer repressiva. Bilbränder och konfrontationer mellan ungdomar och ordningsmakt blev ett återkommande tema i medierna. Förortens unga var nu inte ett socialt utan ett polisiärt problem. När det sociala arbetet trängdes tillbaka kom oförmågan att förstå och oviljan att möta förortsvälden att bli drivbänken för dagens kriminella gängkulturer.

I DAG STÅR VI INFÖR sprängningar och dödsjutningar som aktualiserar

krav på än kraftfullare insatser. Men parallellt sker en mobilisering i förorten som sällan uppmärksammas. De unga har skapat ”Orten” som benämning på varifrån de kommer och var de hör hemma. Orten fångar in en gemensam erfarenhetshorisont, om man är från Husby eller Hammarkullen spelar ingen roll, man är från Orten. På detta sätt blir Orten en beteckning som för samman lokala gemenskaper till ett informellt medborgarskap i den ”nation” som utgörs av de unga i Sveriges stigmatiserade förorter. Ortenrörelsen har i utanförskapet format en gemenskap som bär på ett löfte men som ofta bemöts som ett hot.

FÖRORTERNAS UNGA ÄR en paradox. Å ena sidan framställs de som kriminella och farliga och med undermåliga skolresultat. Å andra sidan ses de, inte minst på kultursidorna, som skapare av den mest spännande och nydanande kulturen i landet. Miljonprogrammets unga har trätt fram som ett avantgarde inom musik, dans, bildskapande och poesi. Skolorna i förorten har uppenbara problem med att fånga upp den kreativitet och kritiska reflektion som frodas i dessa områden. Det är hög tid för det sociala arbetet att träda fram och liera sig med dessa krafter och tillsammans utveckla metoder som med utgångspunkt i de ungas behov och drömmar kan möjliggöra ett nödvändigt brobyggande mellan Vi och Dom. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

Arbetsätten måste
anpassas efter
klienterna
ANDERS PRINTZ

Vi måste besvara
frågorna om vilka vi är
EMMA ENGDAHL

Du är inte ensam
ANNA BERGFORS

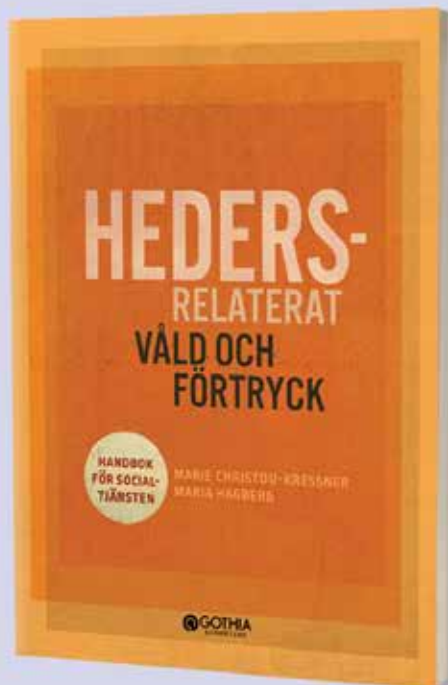
NÄSTA NUMMER

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

Socionomen tar tempen på psykoterapeuternas
ställning inom psykiatrin.

→ I din brevlåda den **13 september.**

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Handbok för socialtjänsten

*Marie Christou-Kressner och
Maria Hagberg*

FAMILJEHEM FÖR BARN MED NPF

Handbok för socialtjänst, familjehem
och konsulenter

Carolina Lindberg Wiman

FÖR EN BÄTTRE DAG PÅ JOBBET

Vi på Gothia Kompetens arbetar med kompetensutveckling för dig som jobbar med förskola, skola, socialt arbete, vård och omsorg. Det är yrken som handlar om människor – stora och små, nyfödda och de som levt ett helt liv, de friska och de svårt sjuka. Vi vet att rätt kompetensutveckling får människor att växa och utvecklas.

**Välkommen till Gothia Kompetens.
Och en bättre dag på jobbet.**

LÄS MER & BESTÄLL PÅ [GOTHIAKOMPETENS.SE](https://www.gothiakompetens.se)